

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Deres referanse:
24/6013

Vår referanse:
24/215583 - 3

Sted, dato:
Oslo, 05.11.2024

Høring - Arbeidsgrupperapport om sivilrettslig inndragning av utbytte fra straffbare handlinger

Det vises til departementets brev 20. september, hvor arbeidsgrupperapporten "Selvstendig inndragning av utbytte fra straffbare handlinger", sendes på høring med høringsfrist 15. november 2024.

Politidirektoratet (POD) har anmodet underliggende enheter (politidistrikt og særorgan) som har mottatt rapporten direkte om å sende eventuelle høringssvar via POD. Vi har mottatt innspill fra Oslo, Trøndelag, Innlandet, Øst, Vest og Sør-Vest politidistrikt i tillegg til særorganene Kripes og Økokrim. Høringssvarene er vedlagt og må vurderes som selvstendige innspill til arbeidsgrupperapporten. Økokrim har sendt sitt høringssvar direkte. POD inngir vårt høringssvar fra direktoratsnivå og har sett hen til de mottatte høringssvar.

Vi vil innledningsvis fremheve at det er nødvendig og viktig at vi i Norge får på plass et funksjonelt og effektivt regelsett som sikrer inndragning av utbytte fra straffbare handlinger. Det er åpenbart viktig for å nå den overordnede målsettingen om at kriminalitet ikke skal lønne seg, men det er også viktig for å sikre at Norge oppfyller internasjonale forpliktelser som følger av Financial Action Task Force (FATF) sine anbefalinger og effektivitetskrav.

POD ønsker å berømme arbeidsgruppen for å ha levert en solid rapport med omfattende og gode vurderinger bak forslag til nye regler om selvstendig inndragning av utbytte. Samtidig ser vi at arbeidsgruppen har blitt innhentet av tiden og har måttet avgrense sitt arbeid, blant annet mot dissens-forslaget som fremmes i kapittel 15. Dette forslaget, som er basert på usikkerhet med hensyn til om den foreslåtte bestemmelsen om selvstendig inndragning vil innfri forventningene om mer effektive inndragningsregler, mener vi bør vurderes nærmere.

Som det slås fast allerede i innledningen (side 10), er det et betydelig samfunnsproblem at utbytte fra straffbare handlinger ikke inndras i den utstrekning det er grunnlag for. Dette betyr at samlet inndragning av utbytte fra straffbare handlinger må øke, både i

beløp og omfang. Flere kunnskapsgrunnlag peker på at det er et betydelig potensial for økning, slik utredningsgruppen også redegjør for i bakgrunnen for utredningsarbeidet. Det er et sammensatt årsaksforhold som ligger til grunn for at samlet inndragning over lengre tid nærmest har stått uendret. Kapasitet og kompetanse, oppmerksomhet i styringslinjene og ikke minst svakheter i reglene om inndragning er sentrale elementer i årsaksforholdet.

Vi vil samtidig trekke frem at det har vært en positiv utvikling inneværende år, med økt oppmerksomhet rundt og satsing på bekjempelse av alvorlig organisert og økonomisk kriminalitet, herunder inndragning. Med økte rammer fra Stortinget er flere tiltak i ferd med å bli gjennomført. Dette innebærer blant annet en reell styrking av kapasitet til å etterforske økonomisk kriminalitet i flere politidistrikt og innføring av rollen *inndragningsjurist* i alle politidistrikt. Dette er likevel ikke tilstrekkelig, og POD ønsker å bidra til at den positive utviklingen kan fortsette og styrkes.

POD stiller seg gjennomgående positiv til forslag om lovendringer. Vi vil samtidig poengtere viktigheten av at å holde fast på formålet, som i mandatets første avsnitt (s. 13) er beskrevet som *et ønske om å effektivisere inndragningsinstituttet og gjøre det enklere å inndra utbytte fra straffbare handlinger*. Enkelte merknader og innspill redegjøres det nærmere for i det følgende.

Nærmere om arbeidsgruppens forslag

Valg av modell – kapittel 7

Arbeidsgruppen har drøftet alternative løsninger og vurderer at de beste grunner taler for å etablere regler om *selvstendig inndragning* innenfor en *strafferettslig modell*. POD slutter seg til valg av løsning, og mener en slik ordning vil legge klart best til rette for å utnytte kompetanse, kapasitet og etablerte strukturer og arbeidsprosesser på en ressurseffektiv måte.

Materielle regler for selvstendig inndragning – kapittel 9

Nødvendige vurderinger for å ivareta forholdsmessighet og rimelighet og de berørtes rettssikkerhet kan ivaretas gjennom andre mekanismer enn å etablere avgrensende vilkår eller skranker for anvendelse av reglene.

Således diskuterer arbeidsgruppen i pkt. 9.2 om beviskravet om formuesgodet utgjør utbytte bør være *alminnelig* eller *klar* sannsynlighetsovervekt, og lander på det siste. Flere høringsinnspill peker på at et slikt krav vil begrense på anvendeligheten og redusere effektiviteten, og Økokrim vil sterkt tilrå at beviskravet skal være alminnelig sannsynlighetsovervekt. POD slutter seg til innvendingene.

Arbeidsgruppen konkluderer i pkt. 9.4 med at selvstendig inndragning som hovedregel bør skje som gjenstandsinndragning. Samtidig legges det opp til en unntaksregel om verdiinndragning – enten på generelt grunnlag hvis sterke grunner taler for det, eller begrenset til tilfeller hvor hensynet til eieren eller andre med styrke tilsier at det ikke bør foretas gjenstandsinndragning.

Arbeidsgruppen fremholder at den finner det uklart om det er behov for verdiinndragning i tilfeller der det er ønskelig å kunne foreta selvstendig inndragning, men gjenstandsinndragning er praktisk umulig for eksempel fordi formuesgodet er utilgjengelig. Høringsinnspillene POD har mottatt fremhever at reglene må være enkle og praktisere samtidig som nødvendige rettssikkerhetshensyn ivaretas. Flere høringsinnspill trekker frem eksempler som underbygger at det foreligger behov for å kunne foreta verdiinndragning der gjenstandsinndragning er praktisk umulig. POD vil anføre at verdiinndragning bør likestilles med gjenstandsinndragning eller uansett i mindre grad gjøres til et beskjedent unntak.

Opprettelse av ny inndragningsenhet – kapittel 12

Arbeidsgruppen diskuterer ulike organisatoriske løsninger med formål å styrke arbeidet med inndragning, og anbefaler deretter å etablere en egen organisatorisk inndragningsenhet på sentralt nivå i Økokrim. Enheten foreslås, sammen med distriktene, å ha delt kompetanse til å foreta selvstendig inndragning. For å møte krav og forventninger til forvaltning av nye regler og økt arbeidsmengde, foreslås det tilføring av ressurser og kompetanse til den nye inndragningsenheten og til distriktenes arbeid med inndragning.

POD slutter seg til en vurdering av at styrking av etablerte organisasjonsstrukturer vil ha åpenbare fordeler fremfor å etablere nye. Økokrim redegjør i sitt høringssvar nærmere for dette. For å møte nye krav og forventninger bør ressursene og kompetansen i den enkelte enhet som skal forvalte nye regler om selvstendig inndragning, i tillegg til Økokrims inndragningsenhet, styrkes. Slik kan vi best sikre at inndragning følges opp i distriktene *samtidig* som vi vil ha et nasjonalt punkt med ressurser og kompetanse.

Arbeidsgruppen foreslår også en instruksfesting av Økokrim sin organisering, ved et tillegg i påtaleinstruksen §35-1, fjerde ledd om at [Økokrim] *skal ha en underliggende Inndragningsenhet med egne ansatte og ledelse*. POD ser at dette vil binde opp handlingsrom og fremholder at vi *ikke* ønsker slik instruksfesting av organiseringen. Prioritering og ressurssetting av oppgaver må ivaretas uten at den organisatoriske fleksibiliteten bindes opp.

Økonomiske og administrative konsekvenser – kapittel 13

Arbeidsgruppen peker blant annet på økt behov for opplæring, tilpasning av datasystemer men særlig opprettelse av en ny inndragningsenhet som momenter som vil ha økonomiske og administrative konsekvenser. Det fremgår også at arbeidsgruppen ikke har hatt grunnlag for å foreta noen nærmere beregning av disse konsekvensene.

Utredningen er mangelfull på dette punktet, og POD har heller ikke informasjon som gir grunnlag for noen nærmere angivelser av konsekvenser på dette stadiet. POD peker på viktigheten av at økonomiske og administrative konsekvenser utredes nærmere før det besluttet nye tiltak. Vi ber derfor om å bli involvert på et senere tidspunkt, for å få mulighet til å komme tilbake til dette spørsmålet.

Vi legger i denne forbindelse videre til grunn at politiet kompenseres for eventuelle merutgifter i forbindelse med den ordinære budsjettprosessen.

POD imøteser for øvrig resultatet av det videre arbeidet med regelverksendringene.

Med hilsen

Signe Kathrine Aalling

Politiinspektør

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Vedlegg:

Høringsinnspill - Arbeidsgrupperapport om sivilrettslig inndragning av utbytte fra straffbare handlinger - Øst politidistrikt

Høringsinnspill - Arbeidsgrupperapport om sivilrettslig inndragning av utbytte fra straffbare handlinger - Kripos

Vedlegg:

Høringsinnspill - Arbeidsgrupperapport om sivilrettslig inndragning av utbytte fra straffbare handlinger - Innlandet politidistrikt

Innspill fra Trøndelag politidistrikt til arbeidsgrupperapport selvstendig inndragning

Høringsinnspill - Arbeidsgrupperapport om sivilrettslig inndragning av utbytte fra straffbare handlinger - Oslo politidistrikt

Svar fra Vest politidistrikt, høring - sivilrettslig inndragning av utbytte fra straffbare handlinger

Høringssvar fra Sør-Vest - sivilrettslig inndragning 13.11.24

Kopi:

Den høyere
påtalemyndighet,
Riksadvokatembetet

Postboks 2102 Vika

0125

OSLO

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 OSLO

Deres referanse:
24/215583

Vår referanse:
24/225204 - 7

Sted, dato:
Ski, 08.11.2024

Arbeidsgrupperapport om sivilrettslig inndragning av utbytte fra straffbare handlinger - høringssvar innen 07112024 Svar fra Øst PD

1. Innledning

Vi viser til Politidirektoratets høringsbrev av 30. september 2024, hvor det bes om Øst politidistrikts syn på arbeidsgrupperapport om sivilrettslig inndragning av utbytte fra straffbare handlinger. Høringsfrist er satt til 7. november 2024.

Høringen foreslår endringer som er svært viktige for politiets arbeid med inndragning. Vi har ikke hatt tilstrekkelig tid til å gjøre en fullstendig vurdering av mulighetene for effekt av regelverket og økonomisk/administrative konsekvenser, men vil i det følgende kommentere enkeltheter.

Overordnet tiltrer Øst politidistrikt arbeidsgruppens forslag om å senke beviskravet for inndragning der det er *mest sannsynlig* at utbyttet stammer fra straffbare handlinger. Videre støttes forslagene til regler om å effektivisere/forenkle saksbehandlingen.

For øvrig tiltrer distriktet også vurderingen om at lovendringer alene neppe er tilstrekkelig for å oppnå noen vesentlig bedring av inndragningsresultatene.

Øst politidistrikt tiltrer imidlertid ikke forslaget om å etablere en ny forskriftsfestet inndragningsenhet hos Økokrim, for å øke oppmerksomhet, prioritering, kompetanse i norsk politi og muligheten for å etterforske flere egne saker. Økokrim har allerede i dag et responscenter for eventuelle henvendelser politidistriktene måtte ha, en inndragningsenhet som ikke er forskriftsfestet og politidistriktene har selv flere kompetansehevende tiltak. Det mangler ikke på oppmerksomhet og det er etablert et fagforvaltningsapparat med en nasjonal arbeidsgruppe for finansiell sporsikring og inndragning. For å øke inndragning må påtalemyndigheten prioritere saker med inndragningspotensiale høyere, både i

den enkelte sak og i saksporteføljen, og politiet må ha tilstrekkelig personell med kompetanse til å etterforske med inndragning som formål.

Selv om distriktet mener at det er et større inndragningspotensial i straffesaksporteføljen må det bemerkes at utbyttet fra kriminaliteten i mange saker er forbrukt. Særlig Skatteetaten anmelder saker der de selv vurderer saken slik at det ikke er hensiktsmessig med tilleggsskatt/erstatningskrav fordi vedkommende ikke har midler å oppdrive. Prioriteringene knyttet til inndragning bør etter Øst politidistrikts oppfatning rettes særskilt mot de tilfelle der utbyttet fra straffbare handlinger er mulig å tilbakeføre, enten til fornærmede eller statskassen. Ved selvstendig inndragning av konkrete formuesgoder er dette mulig.

Høringssvaret er en sammenstilling av generelle betraktninger til rapporten, namsfogdens bemerkninger og en juridisk gjennomgang av de foreslåtte regelendringene.

2. Generelle bemerkninger til rapporten

2.1. Betraktninger vedr. arbeidsgruppas mandat
Arbeidsgruppas utgangspunkt var å vurdere ulike modeller for sivilrettslig inndragning. Når arbeidsgruppa lander på et forslag om å innføre regler om selvstendig inndragning i straffeloven som skal anvendes av politi og påtalemyndigheten, kan man stille spørsmål om mandatet burde utvides til å vurdere de strafferettslige reglene for inndragning. Det kan bli unødvendig komplisert for politiet å veksle mellom to spor i etterforskningen av utbytteinndragning. Dette kan motvirke hensynet om at de nye reglene har som formål å effektivisere inndragningsarbeidet. Det bør derfor vurderes å ta en gjennomgang av reglene for inndragning i straffesporet utenom herværende utredning. Vi mener at det er viktig å innføre reglene om selvstendig inndragning så raskt som mulig og ikke ytterligere utsette innføring av slike regler.

2.2. Inndragningsenhet v/ Økokrim – utfordringene i dag
Arbeidsgruppens vurdering om å opprette inndragningsenhet ved Økokrim synes å bygge på Jon Petter Ruis utredning av ren sivilrettslig inndragning (2015). Når forslaget nå et at også politidistriktene skal kunne ta i bruk regelverket, blir det etter vår oppfatning snevert kun å vurdere forskriftsfesting av den allerede eksisterende inndragningsenheten ved Økokrim. Inndragningsenheten skal etter forslaget ha et fagansvar og en veiledende rolle overfor distriktene, uten vesentlige praksisendringer fra dagens løsning. Det er positivt at det foreslås at inndragningsenheten også kan bistå i enkeltsaker i distriktene, men Øst politidistrikt er tvilende til at tiltaket vil bidra nevneverdig til styrking av distriktenes inndragningsresultater. En styrking av inndragningsenheten vil mest sannsynlig kun føre til bedre inndragningsresultater i Økokrim. Det er et stort inndragningspotensial i distriktets saksportefølje, det må også derfor sees hen til hvordan politidistriktene er rustet til å implementere og å ta i bruk nye

rettsregler. Manglende kapasitet, prioritering og kompetanse er trukket frem som årsak til lave inndragningsresultater i både PHS sin forskningsrapport fra 2023 og i Riksadvokatens og Oslo statsadvokatembeters kvalitetsundersøkelser på inndragning fra 2023 og 2024. I tillegg til lovendringer bør Politidirektoratet og Riksadvokaten sikre at det utarbeides en nasjonal plan for hvordan disse utfordringene skal møtes på distriktsnivå.

2.3. Implementering

Politidirektoratet og Riksadvokatembetet oppfordres til å sikre utarbeidelse av en nasjonal plan for innføring med tilhørende opplæringsmateriale. Distriktene har dedikerte inndragningsspesialister som kan bidra i utarbeidelsen av en slik plan. Ansvar for å utarbeide plan for implementering med tilhørende opplæring bør derfor ikke legges direkte til distriktene enkeltvis.

Det bør utredes nærmere hvilke tekniske systemendringer det er behov for, for eksempel i BL og PAL STRASAK. Her vises for eksempel til erfaring fra innføringen av § 70 hvor BL fremdeles mangler muligheter for å registrere forebyggende inndragning. For å vise frem politiets resultater på området, og for å kunne gjøre en vurdering av innsatsens effekt, er vi avhengig at det utarbeides statistikk.

2.4. Endringene i Strpl. §§ 224 og 226

Distriktet er positive til den foreslåtte endringen om å innta inndragning i straffeprosessloven §§ 224 og 226 som selvstendig grunn for å iverksette etterforskning.

2.5. Omvendt bevisbyrde kan lempe på kapasitetsutfordringer i politiet

Distriktet opplever det i dag som utfordrende å sannsynliggjøre om verdier er finansiert med midler som har lovlig eller ulovlig opphav gjennom etterforskningen. Særlig gjelder det for mengdesakene, hvor både kapasitet og kompetanse til å etterforske i inndragningssporet hos patrulje, etterforsker og påtale generelt sett er mye lavere enn på Seksjon for økonomisk og miljørelatert kriminalitet. For å undersøke kilden til verdienes opphav må politiet med dagens regelverk utføre omfattende etterforskningsskritt, blant annet innhenting av kontoutskrifter og skattemeldinger, oppfølgingsavhør, vitneavhør og pengestrømsanalyser for å belyse om det er anledning til å inndra utbytte. Fordi dette er ressurskrevende for politiet å følge opp og i mange tilfeller krever revisorkompetanse, velges denne delen av etterforskningen ofte bort. Selv om beviskravet i hovedforslaget til § 68 a senkes, kunne bestemmelsen med fordel vært tydeligere på om det er opp til politiet alene å opplyse saken, eventuelt i hvilken grad det forventes at eier, hvis denne er kjent, forventes å bidra. Her kan særlig momenter fra arbeidsgruppemedlem Johansens forslag til § 68 b vurderes, hvor ordlyden i bestemmelsen gir mindre rom for tolkning. Dersom prosessen med bevisinnhenting og analyse i praksis kommer til å bli tilnærmet like ressurskrevende for politiet som i dag, kan den nye bestemmelsen ende med ikke å få den tiltenkte effekten.

3. Namsfogdens bemerkninger

3.1. Til punkt 11.5 – Realisasjon

Øst politidistrikt er positive til forslaget om å lovfeste at realisasjon skal skje etter hittegodsloven. Det antas at det vil medføre en klarere rettstilstand for ting som er inndratt til fordel for staten, og hvordan det skal realiseres.

3.2. Til punkt 13 - Økonomiske og administrative konsekvenser

Det fremgår av rapporten at hovedmålsetningen med nye regler om selvstendig inndragning er å inndra mer utbytte fra straffbare handlinger, og da i hovedsak i form av gjenstandsinndragning. I dag er oppgaven lagt til namsmannen, jf. rundskriv fra Riksadvokaten (Rundskriv 2010/007 Behandling av beslag i straffesaker punkt 2.13).

Namsfogden i Øst har et veldig lite tilfang av saker om salg for politiet. Dersom omfanget skulle øke betraktelig, vil namsfogden måtte avse flere ressurser til oppgaven. Siden omfanget i dag er lite, er det lite kompetanse på gjennomføring av salg etter inndragning. Kompetansen om fagområdet må økes. Sakene følges per i dag opp i Websak, som også få ansatte har kompetanse på. Om salget nå skal skje etter hittegodsloven kan det vurderes om sakene skal innregistreres i namsmannens saksbehandlersystem på samme måte som hittegodssaker. Namsmannen har i tillegg ikke tilpassede lokaler/lagring for verdigjenstander, og er avhengig av samarbeid med politiet om det.

4. Forslag til endringer – generelt om hovedforslag

4.1. Hvem skal være part i saken

Øst politidistrikt vil foreslå at en sak om selvstendig inndragning skal sendes retten uten at det på forhånd er angitt en part, men slik at det fremgår av begjæringen hvem som er sannsynlig eier og rettighetshaver og hva de enkelte har sagt om dette i etterforskningen av saken. Det vil da være opp til den enkelte om han ønsker å tre inn i saken, enten som eier, eller som rettighetshaver.

Bakgrunnen for forslaget er at det i praksis oftest er sammenheng mellom hvem som blir sittende igjen som reell eier av utbytte av straffbar handling og hvem som er ansvarlig for den kriminelle handling gjenstanden er et utbytte av. Det vil derfor normalt være vanskelig å avdekke hvem som er reell eier og det blir svært usikkert om den som blir satt inn som part i saken med utgangspunkt i en antakelse om at han er eier, faktisk er reell eier. Det er også vanskelig å få et klart svar om dette i avhør. Reell eier vil ofte ønske å fremstå som eier hvis gjenstanden skal leveres tilbake, men ikke å erkjenne at man er reell eier hvis det bevises at gjenstanden er utbytte av straffbar handling.

Hvis det er krav etter saksbehandlingsreglene om at eier aktivt må anføre overfor retten at man er eier, vil eierskapet belyses på en bedre måte i saken.

Et tilleggsmoment vil da være at eieren også vil bli tvunget til å angi hvordan han ønsker å motta kopi av innlegg og dom i saken. Forslaget har satt inn regler for dette for rettighetshaver, men siden "eier" er part fra starten av, vil det ikke være sikkert at vi får en slik informasjon fra "eier".

Vi har foreslått endringer i utkastet om dette som fremkommer nedenfor.

4.2. Skal bestemmelsene kun gjelde for gjenstandsinndragning eller også for verdiinndragning?

Øst politidistrikt ser noen betenkeligheter ved å innføre en subsidiær mulighet for å foreta verdiinndragning. Bestemmelsene om selvstendig inndragning er inngripende overfor eier og rettighetshaver. Det er mindre motforestillinger mot å inndra en faktisk gjenstand som er utbytte av straffbar handling, enn å inndra verdier. Dette betyr at hvis det er hensiktsmessig med verdiinndragning, så kan dette skje i straffesporet. Det kan likevel tenkes tilfeller hvor politiet av hensyn til etterforskningen eller realiseringsprosessen vil få et mer effektivt inndragningsinstitutt dersom det er valgfrihet mellom gjenstands- og verdiinndragning i bestemmelse om selvstendig inndragning, slik som i § 67. Fordi arbeidsgruppas rapport inneholder to ulike forslag mener distriktet at arbeidsgruppa bør jobbe videre med å utrede eventuelle skranker opp imot EMK i arbeidsgruppemedlem Johansens forslag hvor gjenstands- og verdiinndragning er likestilte alternativer.

Det er også slik at forslaget om verdiinndragning særlig vil kunne være aktuelt i saker der gjenstanden delvis er utbytte av straffbar handling og delvis er anskaffet ved lovlige midler. I slike tilfeller vil inndragningen bare skje i en andel av gjenstanden. Det blir da i praksis opp til Statens innkrevingssentral å løse opp sameiet. I slike tilfeller vil det være naturlig å først gå i forhandlinger med eieren av restdelen og gi denne mulighet for å kjøpe ut staten. Hvis eieren av restdelen ikke har økonomi til å foreta utkjøp, vil eiendelen selges på tvangsauksjon. Dette er samme løsning som vil skje ved verdiinndragning i tilfellene eieren av restdelen ikke har økonomi til å betale verdiinndragningen ettersom gjenstanden etter forslaget skal stå som sikkerhet for kravet.

4.3. Forslag om å knytte virkninger til manglende føring i skattemelding og i bokføring

Øst politidistrikt vil foreslå å knytte manglende føring i skattemelding eller bokføring til bevisvurderingen retten skal foreta. Det vil si at manglende føring i skattemelding eller i bokføring er et argument for at gjenstanden ikke er anskaffet ved lovlige midler.

Hovedargumentet om at manglende føring i skattemelding og bokføring skal tale for inndragning er at det normalt vil gi et materielt riktigere resultat fordi det faktisk er plikt til slik føring og det er normalt straffbart å unnlate føring.

For bokføringen vil det alltid være straffbart å føre feil, og ved skattemelding vil det som oftest være straffbart å ikke føre i selvangivelsen for eieren av tingen de midler som er brukt til kjøpet. Noen tilganger av midler vil det ikke være straffbart å ikke føre fordi det ikke er straffbart å la være å føre noe som ikke har betydning for skatten, f.eks. at man har mottatt gjeld eller gave. For gjeld vil dog långiver i større grad måtte føre informasjonen i selvangivelsen for å slippe straffeansvar, men det forutsetter positiv formue.

Uansett om manglende føring er straffbart eller ikke så mener vi at hvis informasjonen er utelatt i skattemelding eller i bokføring, vil det være et argument for at eiendelen er utbytte av straffbar handling. Det vil jo alltid være en plikt til slik føring selv om brudd på plikten ikke lenger er straffbart.

Når det gjelder bokføring, så er tanken at hvis det pretenderes at eiendelen er kjøpt av eller solgt til et foretak som skal foreta bokføring, eller hvis det pretenderes at midlene som ble brukt kommer fra et slikt foretak, vil manglende bokføring være et argument for at det foreligger utbytte av straffbar handling. Likt med manglende bokføring skal være at det ikke kan dokumenteres hva som er bokført, fordi regnskapet pretenderes å være forsvunnet av en eller annen grunn.

Dette argumentet kan dog ikke brukes hvis det ikke lenger er plikt til å oppbevare bokføringen og informasjonen ikke skulle vært gjenfinnbar i det innleverte årsregnskapet. Eierskap til mange dyre gjenstander vil etter regnskapsreglene likevel ofte måtte fremgå av selve årsregnskapet.

4.4. Kravet til sannsynlighet

Øst politidistrikts vurdering er at det kun bør stilles krav om sannsynlighetsovervekt for at retten skal gi dom for inndragning når det gjelder gjenstandsinnndragning. Vedrørende verdiinnndragning vises det til forslag i pkt 4.2 om videre utredning av Johansens dissensforslag.

Vi er av den oppfatning at det generelt er enkelt for eier å dokumentere lovlig opphav, mens det er vanskelig for det offentlige å motbevise lovlig opphav. Reglene blir mer effektive hvis det er tilstrekkelig med sannsynlighetsovervekt.

I vår vurdering har vi vektlagt at reglen om at inndragning kan begrenses eller bortfalle i urimelige tilfeller. En slik bestemmelse vil være en sikkerhetsventil.

5 Forslag til endringer i hovedutkast til lovtekst

I denne delen av høringssvaret er det knyttet kommentarer og endringsforslag til noen av de foreslåtte bestemmelsene i arbeidsgruppas rapport. De aktuelle bestemmelser er inntatt slik de står skrevet i rapporten. Aktuell ordlyd det er knyttet kommentarer til er *kursivert*. Tekst som distriktet foreslår å fjerne er ~~streket over~~. Tekst distriktet foreslår å legge til er understreket.

Innspill til hovedforslagets § 68 a:

"§ 68 a Selvstendig inndragning av formuesgode

Selvstendig inndragning kan foretas av formuesgode som klart mest sannsynlig er utbytte av straffbare handlinger."

Kommentar: Vi oppfatter at formålet med bestemmelsen best oppnås ved et krav om sannsynlighetsovervekt. Vi kan ikke se at argumentene mot er sterke nok til å kreve mer enn sannsynlighetsovervekt. Et vesentlig moment i denne sammenheng er at lovlige inntekter alltid vil være enkle å bevise, jf. det som fremkommer på side 265 i utredningen.

Vi oppfatter at argumentet mot sannsynlighetsovervekt er større ved verdiinndragning enn ved gjenstandsinndragning. Ved gjenstandsinndragning vil knytningen mellom kriminalitet og den kriminelle være mindre enn ved verdiinndragning.

Det er generelt svært mye enklere for noen å bevise lovlig anskaffelse enn for politiet å bevise at det foreligger utbytte av kriminalitet, og dermed vil sannsynlighetsovervekt i praksis likevel gi materielt riktige avgjørelser i svært stor grad. Utgangspunktet er at gjenstanden er kjøpt med lovlige midler som kan dokumenteres gjennom lønsslipp, lønnsinnberetning, forskuddstrekk, kontoutskrift, skattemelding, bokføring, digitalt lagret kommunikasjon, vitneutsagn m.m. I dagens digitale verden, kan vi dokumentere vårt liv nærmest time for time hvis man ønsker det.

Det er ikke lenger ulovlig å ikke føre riktig skattemelding så fremt det ikke har ført til en skattemessig fordel å foreta unnlåtelsen. Det bør likevel kunne brukes mot noen at de har valgt å ikke føre skattemeldingen riktig. Dette vil f.eks. gjelde en tenkt situasjon der noen har kjøpt en eiendel ved å låne penger og dette lånet ikke er ført i skattemeldingen. Det å ikke føre et lån vil jo ikke føre til noen skattemessig fordel, men derimot til en ulempe. Det er likevel et argument mot at lånet er ekte hvis det ikke er ført i skattemeldingen.

"Ved vurderingen av om vilkåret er oppfylt, skal det blant annet legges vekt på omstendighetene rundt funnet av formuesgodet, mangelfull dokumentasjon eller uklarhet om opphavet til, finansieringen av eller anskaffelsen av formuesgodet, herunder om gjenstanden anføres å være anskaffet med midler som er ført i innlevert skattemelding eller som eieren har tatt med i pliktig, dokumenterbar bokføring, om gjenstanden urettmessig ikke er ført som formue i skattemelding eller i pliktig dokumenterbar bokføring, om formuesgodet proforma er registrert på en annen enn den som fremstår som den reelle eieren og eller om formuesgodets verdi står i et klart misforhold til eierens øvrige økonomiske forhold."

Kommentar: Forklaringen på hvordan en gjenstand er finansiert er ofte gjeld som ikke er ført i selvangivelsen, eller gaver som ikke er oppgitt eller

inntekter som ikke er oppgitt. Det har da formodningen mot seg at forklaringen er materielt riktig. Se mer om dette i generelle kommentarer.

"Som utbytte regnes også formuesgode som trer istedenfor utbytte, avkastning og andre fordeler av utbytte. ~~Kan størrelsen av utbyttet ikke godtgjøres, fastsettes denne skjønnsmessig. Er et formuesgode anskaffet delvis med utbytte og delvis med lovlige midler, utbytte blandet sammen med formuesgoder som er fremskaffet på lovlig måte, skal en tilsvarende andel av formuesgodet inndras verdiene i sin helhet anses som utbytte hvis ikke eieren sannsynliggjør hvilken andel som er ervervet på lovlig måte.~~"

Kommentar: Vi oppfatter at reglene bør bygge på vanlig sannsynlighetsovervekt, jf. ovenfor, og da oppfatter vi at andre setning unødvendig. Tingretten skal i sin dom fastslå den mest sannsynlige løsning og basert på det fastsette hvilken andel av formuesgode som er utbytte og som inndras og hvilken del som er anskaffet ved lovlige midler.

"Hvis [sterke grunner] [hensynet til eieren eller andre med styrke] taler for det, kan verdien av formuesgodet inndras i stedet for formuesgodet. Ved slik verdiinndragning kan det bestemmes at formuesgodet hefter til sikkerhet for inndragningsbeløpet."

Kommentar: Det synes å være en dårlig sammenheng i regelverket siden verdiinndragning nødvendigvis må knyttes til en part.

"Inndragning skal helt eller delvis ikke foretas i den grad det vil være klart urimelig."

Kommentar: Det bør være anledning til å inndra deler av formuesgode, der dette fremstår som en klart rimelig løsning. Dette kan gjelde fast eiendom som er overtatt ved f.eks. at mindreårige som har arvet og der andelen utbytte er liten.

Innspill til strpl § 224 nytt femte ledd:

"Dersom det er igangsatt etterforskning med sikte på selvstendig inndragning, kan det bare foretas straffeforfølgning for overtredelse av straffeloven §§ 332 eller 337 på grunnlag av det samme faktiske forholdet dersom hensynet til straffens formål med tyngde taler for det."

Kommentar: Det er et spørsmål om straffens formål alltid med tyngde vil tale for at kriminelle blir straffet. Det kan også hevdes at resultatet i praksis ser ut som om den kriminelle kjøper seg ut av straffeansvar.

Resultatet kan også bli at politiet i praksis alltid sikrer seg ved å kjøre et dobbelt spor og dermed mister vi noe av fordelene med innføring av de enklere reglene.

Vi er likevel av den oppfatning at hvis muligheten til å lage gode og enkle regler kun kan gjennomføres med denne bestemmelsen, så er det bedre å ta med regelen, slik at selvstendig inndragning kan innføres.

Innspill til strpl § 402 Etterforskning:

"Ved etterforskning av sak om selvstendig inndragning av formuesgode gjelder reglene i kapittel 18 tilsvarende så langt de passer.

Eieren av formuesgodet og andre som har en kan få ~~[sin rettsstilling påvirket negativt av][en rettighet i formuesgodet som kan bortfalle ved utslettet ved]~~ inndragningen, kan hos retten begjære foretatt rettergangsskritt for å avkrefte at formuesgodet er utbytte som kan inndras. Begjæringen kan avslås dersom det begjærte rettergangsskritt fremstår som uforholdsmessig eller ikke er egnet til å styrke avgjørelsesgrunnlaget nevneverdig."

Kommentar: Vi oppfatter at den beste formuleringen er personer som har en rettighet i formuesgodet som kan bortfalle.

Innspill til strpl § 404 Innsyn:

"Under etterforskningen skal eieren av formuesgodet på begjæring gis adgang til å gjøre seg kjent med dokumentene i saken om selvstendig inndragning så langt innsyn kan skje uten skade eller fare for etterforskningen av saken eller andre saker eller for tredjemann. Det samme gjelder andre som har en rettighet i formuesgodet som kan bortfalle ved inndragningen~~[andre som kan få sin rettsstilling påvirket negativt av inndragningen][rettighetshaver som kan få sin rettighet utslettet ved inndragningen]~~ i den utstrekning det er nødvendig for at vedkommende skal kunne ivareta sine interesser i saken. § 242 a gjelder tilsvarende.

Etter at kravet om selvstendig inndragning er fremmet for retten, kan innsyn nektes på de vilkår som er fastsatt i § 264 fjerde ledd og § 242 a.

Innsynsrett etter paragrafen her gjelder ikke dokumenter fra andre saker, med mindre de er gjort til en del av [tatt inn i] saken om selvstendig inndragning.

Blir adgang til dokumentene nektet, kan spørsmålet kreves avgjort ved kjennelse av retten."

Innspill til strpl § 405 Begjæring om selvstendig inndragning:

"Krav om selvstendig inndragning av formuesgode etter straffeloven § 68 a fremmes av påtalemyndigheten ved en begjæring overfor tingretten. I begjæringen skal det opplyses om hvem som reises mot den som ut fra omstendighetene fremstår som den sannsynlige eieren av formuesgodet og om eventuelle rettighetshavere. ~~Dersom eierforholdene er uklare eller eieren ikke har kjent oppholdssted i Norge, kan kravet fremmes uten motpart. Krav om verdiinndragning reises mot eieren.~~

~~Kravet fremsettes av påtalemyndigheten ved begjæring. Begjæringen sendes retten sammen med kopi av dokumentene i saken om selvstendig inndragning.~~

Kommentar: Vi foreslår at heller ikke eier blir part i saken før han erklærer at han er eier og krever partsstatus. Se mer om dette i de generelle kommentarene.

"Spørsmålet om det skal fremmes begjæring om selvstendig inndragning, avgjøres av påtalemyndigheten, politiet."

Kommentar: Det bør vel være nok å si at påtalemyndigheten fremmer saken. Det må vel også være opp til påtalemyndigheten å vurdere om en statsadvokat eller riksadvokaten ønsker å fremme saken selv. Vi er enig i at det ikke skal være begrensninger i kompetansen, og dermed at alle i påtalemyndigheten skal kunne fremme sak.

"Samtidig som begjæringen oversendes til retten, skal mulige eiere av og rettighetshavere i eieren av formuesgodet varsles om kravet ved kopi av begjæringen, med informasjon om at han kan kreve å bli part i saken enten som eier eller som rettighetshaver og en oppfordring til å legge frem sitt syn på kravet. Det skal fremgå at saken vil avgjøres selv om han ikke krever å bli part i saken. Det må fremgå i kravet fra eiere/rettighetshaver hvordan han vil motta innlegg og dom i saken. Det skal fremgå at eieren av eller rettighetshaver i formuesgodet skal samtidig gis informasjon om at vedkommende har rett til å gjøre seg kjent med dokumentene i saken i samsvar med § 404, om selvstendig inndragning, rett til å legge frem relevante bevis i saken og hvordan dette kan skje."

Kommentar: Formålet er å sikre at tingretten allerede ved kravet fra eier/rettighetshaver om å få partsstatus, har sikker viten om standpunktet til den som krever å bli part, og en sikkerhet for å kunne forkynne dom i saken.

~~"[Andre som kan få sin rettsstilling negativt påvirket av inndragningen][Rettighetshaver som kan få sin rettighet utslettet ved inndragningen], skal varsles om saken. Varselet skal inneholde en beskrivelse av formuesgodet som kreves inndratt, informasjon om at vedkommende har mulighet til å bestride kravet og konsekvensene av inndragningen.~~

Dersom det ikke er mulig å varsle på annen måte, kan varsel etter andre tredje og fjerde ledd skje etter reglene i domstolloven § 181."

Innspill til strpl § 406 Saksforberedelsen:

~~"I sak om selvstendig inndragning er eieren som kravet er reist mot, part. Det samme gjelder andre som kan [få sin rettsstilling påvirket negativt av][få sin rettighet utslettet ved] inndragningen, dersom de bestriker kravet.~~

~~Partene skal gi opplysning om hvordan de vil motta informasjon i saken.~~

Den som trer inn som part Eieren av formuesgodet og eventuelle andre parter kan innen en fastsatt frist legge frem bevis som er relevante for saken. Retten kan beslutte å avskjære ytterligere bevisfremleggelse den som fremstår som uforholdsmessig eller ikke er egnet til å styrke avgjørelsesgrunnlaget nevneverdig."

Innspill til § 408 Rettens avgjørelse:

"Rettens avgjørelse treffes på grunnlag av sakens dokumenter og eventuelle øvrige bevis som er ført under rettsmøte. Er krav om selvstendig inndragning behandlet sammen med krav om straffeforfølgning, gjelder § 305.

Avgjørelse i sak om selvstendig inndragning treffes ved dom. *Rettskraftig dom er bindende for alle som har interesser i formuesgodet.*"

Kommentar: Vi oppfatter at denne setningen er vanskelig å kombinere med muligheten for verdiinndragning. En dom om verdiinndragning må være rettskraftig for den personen verdiinndragningen rettes mot.

"Ved inndragning av en ideell andel av formuesgodet, kan retten fastsette i dommen at formuesgodet skal selges gjennom namsmyndighetene etter reglene i tvangsfullbyrdsloven så langt de passer. Under ellers like vilkår har eieren av andel som ikke er inndratt, forkjøpsrett. Hvis det er flere eiere som krever forkjøpsrett, skal forkjøpsretten gjelde pro rata.

Partene skal varsles om rettens avgjørelse i henhold til opplysning gitt etter § 406 annet ledd. Dersom slik opplysning ikke er gitt, kan partene varsles om avgjørelsen etter reglene i domstolloven § 181."

6 Kommentarer til Peters Johansens dissensforslag

Paragraf 68 a bør basere seg på alminnelig sannsynlighetsovervekt og slik at det i loven fastsettes bestemmelser om knytninger til informasjon i skattemelding og bokføring. Det vil ved en slik endring være mindre forskjell på bestemmelsen og en bestemmelse med omvendt bevisbyrde.

Vi oppfatter forslaget slik at det må være sannsynlighetsovervekt for at gjenstanden er utbytte av straffbar handling og hvis ikke påtalemyndigheten klarer å bevise det, så fremstår inndragning som urimelig.

Innspill til § 68 a Selvstendig inndragning:

Vi er enig i at det som fremkommer av tredje ledd er gode argumenter for at eiendelen er utbytte av straffbar handling og som bør undersøkes i en etterforskning av selvstendig inndragning.

Innspill til § 68 b Selvstendig inndragning med omvendt bevisbyrde:

Bestemmelsen bygger på gode vurderinger og ordlyden fremstår klar og tydelig, og derfor enkel å anvende. Viser til høringssvarets pkt. 2.4.

7 Innspill til arbeidsgruppas videre arbeid

Strpl. § 217

Øst politidistrikt opplever at vilkåret i § 217 om heftelse at vilkåret "fullbyrdelsen vil bli forspilt eller i vesentlig grad vanskeliggjort" kan være et uhensiktsmessig hinder for å sikre verdier til inndragning. Vi ber om at arbeidsgruppa vurderer dette vilkåret i neste del av utredningen.

§ 213 1. ledd annet pkt.:

Vi ber om at gruppa vurderer en utvidelse av denne bestemmelsen, slik at politiet har anledning til å selge beslag som *kan* forringes i verdi under etterforskningen. Særlig gjelder dette for kryptovaluta som er ekstremt volatil, men det er også aktuelt for flere andre gjenstander.

Med hilsen

Cecilie Lilaas-Skari

Politimester

Knut-Aleksander Hymer

Seksjonsleder, Øko/Miljø

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Saksbehandlere:

Politioverbetjent Pia Martine Boldvik

Politiadvokat Christian Eckhoff

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 OSLO

Deres referanse:
24/215583

Vår referanse:
24/216338 - 3

Sted, dato:
Oslo, 08.11.2024

Høringssvar - arbeidsgrupperapport om sivilrettslig inndragning av utbytte fra straffbare handlinger

Det vises til brev fra Justis – og beredskapsdepartementet av 20. september 2024 om høring av arbeidsgrupperapport og brev fra Politidirektoratet av 30. september 2024.

Regjeringen har gjennom Hurdalsplattformen varslet at den ønsker å innføre sivilrettslig inndragning i den hensikt å effektivisere inndragningsinstituttet. Justis - og beredskapsdepartementet nedsatte en arbeidsgruppe som har utarbeidet rapporten *Selvstendig inndragning av utbytte fra straffbare handlinger*. Rapporten kommenteres i det følgende av Kripos.

Merknadene tar utgangspunkt i Kripos' rolle som nasjonal enhet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet. Vi etterforsker regelmessig alvorlige saker om profittmotivert kriminalitet, og har inndragning som sentralt mål i alle saker hvor den kriminelle handling har gitt utbytte.

Generelle merknader

Spørsmål knyttet til sivilrettslig inndragning har vært utredet en rekke ganger, blant annet ved Jon Petter Rui sin betenkning fra 2015¹. Betenkningen var gjenstand for høring og det vises til Kripos sitt høringssvar av 30. januar 2017². Det vises videre til våre høringssvar av 2. februar 2021³ knyttet til inndragning av utbytte fra gjengkriminalitet

¹ Rui, Jon Petter (2015) Betenking: Sivilrettslig inndragning rettet direkte mot formuesgoder. Bergen: Universitet i Bergen.

² DL 201601994

³ WS 20/140885

(NOU 2020:10) og høringssvar av 1. oktober 2021⁴ til Strafferådets tilleggsutredning knyttet til pønalt inndragning (konfiskasjon).

Kripos ser positivt på at man i utredningen har lagt ned et omfattende arbeid for å komme nærmere et praktisk regelsett som kan effektivisere arbeidet med å inndra straffbart utbytte. Den ordning for selvstendig inndragning som foreslås fremstår samtidig som såpass omfattende og kompleks hva gjelder regelverksendringer, at forslaget etter vår vurdering må anses som et utgangspunkt for videre bearbeiding og utredning i departementet. Et eventuelt bearbeidet lovforslag bør så sendes på alminnelig høring.

Samtidig mener Kripos at eventuelle lovendringer alene ikke vil være tilstrekkelig til å oppnå vesentlig bedre resultater. Som rapporten selv påpeker – særlig i pkt. 6.2 – er det også andre årsaker til at politiet har et klart forbedringspotensialet på inndragningsfeltet. Dette er også påpekt i tidligere innspill. Etter Kripos' syn er det sentralt at man parallelt med fortsatt arbeid med regelendringer, også setter inn tiltak på andre områder, herunder kompetanseheving og økt prioritering i straffesaksbehandlingen.

Arbeidsgruppens forslag til modell – kap. 7

Sivilrettslig modell eller strafferettsmodell – pkt. 7.1 – 7.4

Som ved tidligere utredninger er to modeller vurdert, en sivilrettslig og en strafferettslig⁵.

Kripos stiller seg bak arbeidsgruppens konklusjon i pkt. 7.4 om at sivilrettslig inndragning bør følge det straffeprosessuelle sporet. Slik Kripos ser det vil en ren sivilrettslig modell antakelig medføre et større ressursuttak, enn der nye regler anvendes innenfor en straffeprosessuell modell. Videre mener Kripos at en slik modell er et naturlig "oppheng" når det er tale om inndragning av formuesgoder som knyttes til lovbrudd.

Fra Kripos' ståsted vil det i saker som gjelder grov organisert kriminalitet kunne være hensiktsmessig å fokusere på primærforbrytelsen, og samtidig foreta en selvstendig inndragning fremfor å også måtte etterforske heleri/selvvask. Dette kan illustreres med et eksempel fra sak:

Saken var i utgangspunktet del av et større kompleks med flere tiltalte. To tiltalte ble skilt ut og irettesført for seg. Den ene tiltalte, kalt X, var en del det etablerte gjengmiljøet på 90- og 2000-tallet. Vedkommende hadde "gått under radaren" og var ikke domfelt de siste årene før han ble pågrepet i 2020. X hadde store verdier i hus, kontanter på konto samt dyre klokker. Det ble iverksatt en stor helerietterforskning mot X ved siden av en narkotikaetterforskning. Narkotikadelen av saken var relativt ordinær. Hvitvaskingen var sofistikert og involverte flere land som Sveits, Tyrkia og Spania. Videre var det en sammenblanding av økonomi mellom X og øvrig familie. Dette, i tillegg til at X hadde drevet med kriminalitet i over 20 år, gjorde økonomidelen av saken svært komplisert å etterforske.

Målet for helerietterforskningen var å inndra verdier som var tatt i beslag eller heftelse, samt å inndra en leilighet som X eide i Spania. Grunnet økonomietterforskningens kompleksitet og

⁴ WS 21/80711-19

⁵ NOU 2020:10 om Strafferådets utredning nr 2: Inndragning av utbytte fra gjengkriminalitet

omfang ble X sittende lenge i varetekt. Omfanget medførte også at den andre tiltalte sak ble behandlet senere i retten enn det som var nødvendig for hans del.

I tingretten ble X blant annet dømt til inndragning (verdi og gjenstand) av mer enn 12 millioner kroner. I lagmannsretten ble inndragningen redusert til ca. 3,5 millioner kroner som følge av at X blant annet ble frifunnet for heleri. Konsekvensen var at X fikk beholde leiligheten i Spania, idet inndragningskravet ikke var stort nok til å omfatte leiligheten i tillegg til verdiene som var sikret i Norge. X ble samtidig dømt til fengsel i 16,5 år for blant annet grove organiserte narkotikaforbrytelser.

I en sak som denne ville politiet antakelig hatt nytte av en mulighet for selvstendig inndragning med utgangspunkt i den type modell som arbeidsgruppen har foreslått. Man ville da trolig hatt en bedre mulighet for inndragning av straffbart utbytte, herunder leilighet i Spania. Selvstendig inndragning kunne også vært et alternativ til en egen helerietterforskning, hvilket antakelig også hadde medført kortere varetektstid og at den andre tiltalte ville fått saken sin ferdigbehandlet tidligere. X ble pågrepet i juni 2020 og saken ble behandlet i tingretten i august 2022. Dom i lagmannsretten ble avsagt i juni i år og er ikke rettskraftig.

Arbeidsgruppens forslag til begrepsbruk – pkt. 7.5

Kripos er enig at begrepet "selvstendig inndragning" kan være en egnet formulering. Begrepet markerer at inndragningen skjer uavhengig av en straffesak og heller ikke er direkte knyttet til en straffbar handling.

Materielle regler for selvstendig inndragning – kap. 9

Reglenes virkeområde – pkt. 9.1

Objektet for inndragning

Kripos er enig i at man viderefører og bygger på den terminologi som allerede finnes i straffelovens §§ 67 og 68. Vi er videre enig i at "utbytte" ikke bør konkretiseres til en eller flere straffbare handlinger.

Forhold til straffeforfølgning og subsidiaritetsbestemmelse; ny strl. § 66

Kripos støtter at selvstendig inndragning ikke må tre istedenfor ordinær etterforskning, men at det må foretas en konkret vurdering. Vi er videre enig i at denne vurderingen bør tilligge påtalemyndigheten og at den ikke skal overprøves av for eksempel domstolen. Som illustrert over finner Kripos at selvstendig inndragning kan være ett nyttig virkemiddel i saker som kan knytte seg til profittmotivert kriminalitet, der man ikke lykkes med å knytte utbyttet til siktede og hens ellers uforklarlig formue/formuesgoder til en straffbar handling. I store narkotikasaker vil det kunne være hensiktsmessig å etterforske selvstendig inndragning i kombinasjon med etterforskning av primærlovbruddet.

Obligatorisk eller fakultativ adgang til inndragning – strl § 68a

Kripos er av den oppfatning at inndragning etter forslaget § 68a bør gjøres obligatorisk, ved at ordlyden endres til "skal" slik mindretallet foreslår. Det pekes her på at arbeidsgruppen tar til orde for at inndragning som et klart utgangspunkt skal skje når vilkårene er oppfylt (s. 146). Et alternativ med fakultativ inndragning vil etter Kripos' syn medføre at det innføres to sikkerhetsventiler. Det antas at vurderingene knyttet til begge "ventiler" blir nokså sammenfallende, noe som fremstår unødvendig og tungvint. En

vurdering er tilstrekkelig, lik den som i dag fremgår av siste pkt. i straffeloven § 67 første ledd og som også er foreslått inntatt i ny § 68a fjerde ledd. Det vises også til dissensen i pkt. 15.5.

Krav om triggerlovbrudd?

Kripos er enig i forslaget om at det ikke bør stilles krav om noen form for triggerlovbrudd, og tiltrer arbeidsgruppen syn på at dette vil kunne vanskeliggjøre selvstendig inndragning ovenfor "*...bakmenn og andre som ender opp med gevinst av kriminalitet*" (rapporten s. 148).

Bør det settes en beløpsgrense?

Kripos støtter forslaget om at det ikke settes en beløpsgrense. Vi mener selvstendig inndragning vil kunne være et viktig virkemiddel i arbeidet med kriminelle nettverk, fra løpegutter til bakmenn. Slik inndragning vil kunne virke forebyggende og hindre rekruttering av yngre inn i den kriminelle løpebanen. Ofte påtreffer politiet løpegutter og andre som står i fare for å rekrutteres. Disse er i besittelse av pengesummer eller gjenstander, men mangler ofte legale midler til å forklare besittelsen. Verdien er ikke nødvendigvis så store. En helerietterforskning i slike saker vil kunne være ressurs- og tidkrevende, og sammenholdt med det strenge beviskravet, vil i mange tilfelle slike saker ende med henleggelse. Følgen er da at beslaglagte penger og verdigjenstander blir utlevert, selv om de mest sannsynlig er utbytte av straffbare handlinger. En mulighet til å prøve selvstendig inndragning i slike tilfeller vil etter Kripos' syn kunne virke effektivt og ha en preventiv effekt.

Vurdering av om formuesgodet utgjør utbytte – pkt. 9.2

Beviskrav

Kripos er enig i at rettssikkerheten som et utgangspunkt ivaretas godt nok gjennom andre mekanismer, herunder ved at det skal foretas en objektiv etterforskning og gjennom krav om rettslig prøving. Som det fremkommer under mener Kripos også at bevisbyrden bør tillegges påtalemyndigheten. Det vises videre til vårt syn i høringssvar av 1. februar 2021 hvor vi fremholder at beviskravet bør settes til alminnelig sannsynlighetsovervekt. Et strengere beviskrav vil medføre at endringen får liten praktisk betydning.

Bevisbyrde og bevisvurdering

Kripos er enig med arbeidsgruppen i at bevisbyrden bør ligge hos påtalemyndigheten. Sammenhold med et lavt beviskrav er dette en nødvendig og hensiktsmessig ordning. Kripos ser videre positivt på forslaget om å gi konkret veiledning om bevisvurderingen i lovtekst.

Beregning av utbytte – pkt. 9.3

Fradrag for kostnader

Kripos stiller seg bak at hovedregelen også ved selvstendig inndragning skal være bruttoinndragning og, i likhet med arbeidsgruppen, at sikkerhetsventilen i bestemmelsen siste ledd må brukes dersom resultatet blir klart urimelig. Dette må også sees i sammenheng med hensynene bak regelen – at ingen skal tjene på straffbare handlinger, samt ønske om et regelverk som er praktisk.

Surrogater og sammenblanding med lovlige midler

Kripos er enig i at regelverk knyttet til surrogater og sammenblanding med lovlige midler bør være sammenfallende med det utgangspunkt som gjelder i de øvrige inndragningsbestemmelser.

Verdiinndragning – pkt. 9.4

I Kripos portefølje ser vi regelmessig at det forekommer store verdier i utlandet, men at disse kan være utforende å sikre og inndra som gjenstandesinndragning. I slike tilfeller kan verdiinndragning være et godt alternativ. Kripos støtter dissensens pkt. 15.3 om behovet for verdiinndragning.

I valget mellom formuleringene "sterke grunner" og "hvis hensyn til eieren eller andre med styrke", støtter Kripos alternativet "sterke grunner". Dette fremstår enklest å praktisere og vil også kunne omfatte andre situasjoner enn forhold som knytter seg til eier.

Tredjepartsvern – pkt. 9.5

Kripos er enig i at det er hensiktsmessig at forhold til tredjepart ved selvstendig inndragning tas inn i straffeloven § 72, slik at regelsettet er likt for alle former for inndragning.

Prosessuelle regler – kap. 10

Kripos støtter forslaget om en forenklet saksbehandling. De særskilte rettssikkerhetshensyn som gjør seg gjeldende overfor en siktet i en straffesak, gjør seg ikke i samme grad gjeldende ved selvstendig inndragning. Saksbehandlingen må da også kunne forenkles noe. Videre støtter Kripos at det utformes fleksible saksbehandlingsregler, slik at rettssikkerhetsmekanismer (som for eksempel muntlig høring og advokat på det offentliges regning) utløses i de sakene som krever det. Det fremstår etter vårt syn også fornuftig utrede videre en ordning hvor de særegne reglene samles i et eget kapittel i straffeprosessloven.

Etterforskning med sikte på selvstendig inndragning – pkt. 10.2

Forhold til straffesak

For at selvstendig inndragning skal benyttes fremstår det hensiktsmessig at dette tas inn i strpl. § 224 som foreslått. For Kripos sin del vil nok hovedregelen være at det iverksettes etterforskning i straffesak – og at selvstendig inndragning vil være et supplement.

Skifte av spor mellom straffeforfølgning og selvstendig inndragning

Kripos mener at et regelsett bør åpne for sporskifte begge veier. Dersom det skulle vise seg at opplysninger av betydning for avgjørelsen av straffesaken er innhentet i et forutgående selvstendige inndragningsspor på en måte som strider mot regler eller prinsipper under etterforskning for straffeforfølgning, bør dette i så fall behandles som et bevisavskjæringsspørsmål i straffeforfølgningen. For politiet kan det i initialfasen av en sak være uavklart hvordan saken best bør forfølges. Dette vil blant annet avhenge av hvilke opplysninger politiets undersøkelser frembringer. At man skal være avskåret fra

for eksempel å gå fra en sak om selvstendig inndragning over i en etterforskning av et lovbrudd fremstår lite hensiktsmessig og heller ikke forenelig med det utgangspunkt som i dag gjelder for politiets bruk av innhentede opplysninger.

Bruk av bevis i senere straffesaker

Kripos er enig i at det ikke er behov for "særskilte begrensinger" for bruk av bevis innhentet forbindelse med etterforskningen i saker som gjelder selvstendig inndragning. Vårt straffeprosessuelle system er bygget opp med stor grad av tillit til politiets undersøkelser/etterforskning, og politiets bevisinnhenting har færre formalistiske begrensninger enn vi ser i en del andre land.

Partene i saken – pkt. 10.3

Hvem skal kravet rettes mot?

Arbeidsgruppen har i ny strprl. § 405 foreslått at kravet skal rettes mot eier av formuesgodet. Dersom eier er ukjent eller eierforholdene er uklare er det foreslått at kravet fremmes uten motpart.

Sistnevnte forslag vil for Kripos sin del være særlig anvendelig i saker hvor formuesgoder gjenfinnes i for eksempel kryptovaluta. I slike saker vil det ofte være usikkerhet knyttet til hvem som er reell eier av midlene, og det vil i mange tilfeller ikke være mulig å fremskaffe eller komme i kontakt med verken personen som disponerer eller personen som knyttes til midlene. En innretning der saken kan rettes mot eiendelen og hvor beviskravet senkes, vil muliggjøre en mer effektiv inndragning blant annet ved at man da kan få en rettslig avgjørelse å bruke som grunnlag for sikring.

Det bemerkes også at proformaieierskap av verdigjenstander er noe Kripos jevnlig ser i sine saker. Den ordning forslaget legger opp til fremstår etter Kripos' syn godt utgangspunkt for forbedring av mulighetene for inndragning i tilfellet proforma.

Partenes prosessuelle rettigheter – pkt. 10.4

Partens prosessuelle rettigheter bør som et utgangspunkt sammenfalle med de øvrige straffeprosessuelle rettigheter som vedkommende har ved en eventuell straffeforfølgning. Selv om inndragning ikke anses å være straff, vil beslag og påfølgende inndragning ha stor innvirkning for eier av formuesgode. Det vises også til at utgangspunktet for inndragning vil være at formuesgode kan knyttes til en straffbar handling, hvilket vil være stigmatiserende i seg selv.

Tvangsmidler – pkt. 10.5

Kripos mener arbeidsgruppens vurderinger og begrunnelse knyttet til bruk av tvangsmidler ved selvstendig inndragning kan være et godt utgangspunkt for videre lovarbeid, herunder en ordning hvor "mistankegrunnlag" knyttes til formuesgodet.

Som den store hovedregel ville Kripos antakelig i størst mulig grad benytte seg av tvangsmidler i forbindelse med etterforskning av straffesak – og således innhente informasjon som da også kan benyttes i en eventuell etterforskning knyttet til inndragning. I tilfeller hvor man ser at det vil være utfordrende med utvidet inndragning etter bestemmelsen i strl § 68, vil selvstendig inndragning være en mulighet der formuesgoder mangler en legal forklaring.

Ransaking i private hjem

Kripos har merket seg at arbeidsgruppen vurderinger knyttet til ransaking av private hjem (s. 201 flg.), og at dette kan ha en side mot grunnlovsvernet i § 102. Som arbeidsgruppen påpeker kan ransaking i private hjem være et viktig verktøy for politiet i en etterforskning knyttet til inndragning. Dette er samtidig et område som må vurderes grundig i tilknytning til et videre lovarbeid. Å legge opp til – som arbeidsgruppen synes å gjøre på side 203 tredje avsnitt – at de prinsipielle utfordringer på dette området "...må vurderes konkret i den enkelte sak" fremstår for Kripos som et dårlig utgangspunkt.

Bruk av overskuddsinformasjon fra bruk av skjulte metoder

I egne etterforskninger i saker om organisert kriminalitet bruker Kripos nokså jevnlig lovregulerte skjulte tvangsmidler. At disse fanger opp kommunikasjon om utbytte som vil kunne utgjøre viktig bevis i sak om selvstendig inndragning fremstår svært praktisk. Sammenholdt med en underliggende grunntanke om at kriminalitet ikke skal lønne seg, mener Kripos at det bør åpnes for bruk av informasjon fra skjulte metoder i sak om selvstendig inndragning. En regel om viderebruk med utgangspunkt i dagens stprl. § 216i bokstav d – som utvalget foreslår – fremstår for Kripos som et godt utgangspunkt.

En endring vil også være praktisk for å fjerne tvil om adgangen til å bruke for eksempel avspilte samtaler fra telefonavlytting som bevis ved subsidær påstand om selvstendig inndragning, der tiltalte blir frifunnet for ordinær inndragning av utbytte fordi hens skyld etter den aktuelle tiltalepost ikke er tilstrekkelig bevist.

Påtalemyndighetens beslutning om å fremme krav om selvstendig inndragning – pkt. 10.6

Kripos er enig med utvalget i vurderingen av beslutningskompetanse; - at kompetansen til å fremme inndragningssak for retten som hovedregel ligger hos påtalemyndigheten i politiet. I forhold til krav om rettslig prøving i alle saker bør det i tillegg vurderes om det skal være adgang til å utstede inndragningsforelegg der formuesverdien er lav – og om det i så fall kan være hensiktsmessig å knytte dette til en beløpsgrense e.l.

Opprettelse av ny inndragningsenhet for selvstendig inndragning – kap. 12

Kripos mener at det vil være av helt avgjørende betydning for effektiviteten av regler på området at bruken av disse ikke reserveres til en egen enhet (hos Økokrim). Volumet av saker der inndragning kan skje vil ligge i distriktene. Kripos ser for seg at en ordning som foreslått vil kunne være anvendelige i flere typer saker. Reglene må derfor gjøres "universelle".

Økokrim har i dag en egen inndragningsenhet. I den grad det skal formaliseres ytterligere bør denne ha som et sentralt ansvar å bistå distrikt med etterforskning av og sikring av verdier, herunder verdier i utlandet. Kripos erfarer at dette kan være meget arbeidskrevende og at det ikke alltid er like lett å prioritere i distriktene.

Avslutning

Et overordnet spørsmålet er om disse forslagene vil gjøre inndragning enklere og mer effektivt. Et lavere beviskrav vil nok kunne gi en effekt gjennom en ordning som foreslått hvor man gis bedre mulighet for inndragning selv om straffesak (typisk heleri/selvvask) ikke vil føre frem. Om etterforskningene vil bli mindre omfattende fremstår for oss noe mere usikkert, i hvert fall i saker mot bakmenn med lang kriminell karriere, hvor formuesgodene er sammenblandet, overført og hvitvasket gjennom flere ledd. På den annen side trengs nytt regelverk for en mer effektiv inndragning, og en ordning hvor man kanskje kan unngå omfattende og krevende helerietterforskning "på toppen av" etterforskning av primærforbrytelse, fremstår for Kripos som noe man bør forsøke å komme i mål med.

Med hilsen

Ketil Haukaas

assisterende sjef Kripos

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Saksbehandler:

Hanne H. Fauske

politiadvokat

Morten Stene

politiadvokat

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Deres referanse:
24/215583 - 2

Vår referanse:

Sted, dato:
Trondheim, 06.11.2024

Innspill arbeidsgrupperapport om sivilrettslig inndragning av utbytte fra straffbare handlinger

Trøndelag politidistrikt støtter arbeidsgruppens synspunkt rundt at lovendringer alene neppe er tilstrekkelig for å oppnå vesentlig bedring av inndragningsresultatene. Etter vår oppfatning er det behov for robuste fagmiljø i distriktene, en formalisert inndragningsenhet under Økokrim som veileder politidistriktene vil ikke være tilstrekkelig alene for å sikre økt fokus, kompetanse og ressurs til inndragningsfeltet. Faggruppen for finansiell sporsikring (nå inndragning) har foreslått at inndragningsspesialistene utvikles til et tverrfaglig inndragningsteam. Det ansettes nå påtalejurister med fagansvar for inndragning i politidistriktene, i tillegg til inndragningsspesialistene. Det hadde vært interessant med arbeidsgruppens vurdering av forventede effekter av inndragningsenheter/-team i politidistriktene, på samme måte som de utreder Inndragningsenheten ved Økokrim i rapporten. Inndragningsjurist som utredes i kap. 12.6 er allerede under ansettelse i distriktene.

Mandatet til arbeidsgruppen bør utvides til å omfatte utredning av mulige endringer i dagens strafferettslige inndragningshjemler. Og med dette utrede endring i beviskravet i strl §67, eventuelt ved at besitter må bevise lovlig erverv utover de tilfellene som gir mulighet etter vilkårene i dagens §68.

Vi ønsker videre at arbeidsgruppen får mer tid til å utrede forslaget/dissensen fra Peter Johansen i kap. 15. Vurderingen av effektivitet og rettslig enkelhet må stå i hovedsete ved eventuelle endringer, herunder hensynet til påtalejuristenes praktiske anvendelse av regelverket jfr 15.1, støttes. Adgangen til verdiinndragning kan ikke begrenses i en eventuell bestemmelse om selvstendig inndragning, vi støtter alle tre argumentene i punkt 15.3.

Tilslutt vil vi spille inn at eventuell endring i dagens lovverk må komme med en innføringsplan. Endringer vil medføre økt behov for kompetansehevende tiltak, men også tilrettelegging av tekniske løsninger til å møte endringene.

Med hilsen

Eli Trondvold Aasland

Leder Felles enhet for påtale

John Ola Volden

*Leder Felles enhet for etterretning og
etterforskning*

Saksbehandler:

Ragnhild Skjetne

Inndragningsspesialist

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Deres referanse:

Vår referanse:
24/215516 - 3

Sted, dato:
Hamar, 08.11.2024

Høring - arbeidsgrupperapport om sivilrettslig inndragning av utbytte fra straffbare handlinger

Det vises til Politidirektoratets brev av 30. september 2024.

Innlandet politidistrikt støtter arbeidsgruppens forslag om at bestemmelsene om selvstendige inndragning, implementeres i en strafferettslig modell. Vi stiller oss bak majoriteten av arbeidsgruppens vurderinger og konklusjoner av de materielle reglene for selvstendig inndragning av formuesgoder.

Det er likevel fra vår side ønskelig å kommentere vurderinger som gjøres omkring adgang til verdiinndragning i den nye foreslåtte bestemmelsen.

Det er også ønskelig å bemerke de vurderingene og konklusjonen som arbeidsgruppen gjør omkring opprettelse av en ny inndragningsenhet.

1. Verdiinndragning i bestemmelsen om selvstendig inndragning

Arbeidsgruppen har i pkt. 9.4 konkludert med at gjenstandsinndragning skal være hovedregel, og at det i enkelte tilfeller vil kunne være nødvendig med verdiinndragning. Men det argumenteres for at prinsipielle innvendinger tilsier at verdiinndragning bare bør skje hvis kravet er knyttet til et konkret formuesgode som utgjør utbytte. Arbeidsgruppen utelukker ikke at det kan oppstå situasjoner hvor det er ønskelig å foreta selvstendig inndragning, men hvor gjenstandsinndragning er praktisk umulig fordi formuesgodet er gjort utilgjengelig. Det er inntatt to ulike formuleringer i lovforslaget.

Innlandet politidistrikt understreker viktigheten av at muligheten for verdiinndragning ivaretas i bestemmelsene om selvstendig inndragning. Videre at adgangen til verdiinndragning går lengre enn kun å skulle kunne anvendes når hensynet til eieren eller andre med styrke taler for det. I straffesaker vil det gjennom etterforskningen i flere tilfeller avdekkes formuesgoder som en mistenker eller antar er utbytte fra kriminalitet,

men som er tidkrevende å etterforske hvor befinner seg. Eksempelvis ved gjennomgang av mistenkte sin økonomi og kartlegging og sporing av utbytte, hvor politiet ser historikk på kjøp og salg av formuesgoder som har en verdi som ikke samsvarer med mistenktes lovlige tilgjengelige midler. Det kan her nevnes bl.a. kjøp og salg av kryptovaluta og luksusklokker som eksempler. I et slikt tenkt, og ikke uvanlig praktisk tilfelle, vil politiet vurdere å etterforske seg videre frem til hvor formuesgodet i dag måtte befinne seg, med et mål om å sikre seg dette ved beslag.

Samtidig vil en måtte etterforske hvordan formuesgodet kan ha blitt ervervet og eventuelt finansiert. Etterforskningen vil da være styrt av en hypotese om at formuesgodet stammer fra kriminalitet (heleri/hvitvaskingshandling eller en primærforbrytelse). Politiet vil søke å sikre seg dette utbytte med gjenstandsinndragning, alternativt verdiinndragning. Verdiinndragning er typisk av interesse i de tilfellene utbytte er borte ved at det er vanskelig å spore eller en står ovenfor sammenblandingstilfelle, noe som ikke er uvanlig i de tilfellene utbyttet forvandles til eksempelvis kryptovaluta eller kontanter.

Det er i slike tilfeller ikke uvanlig at politiet vil måtte avskjære etterforskningen av hensyn til tid og ressurser. Etterforskningen vil være tidkrevende og må vurderes opp mot andre etterforskningsskritt i sakskomplekset. Hvis verdiene isolert sett heller ikke er av de største, vil også kunne bli nedprioritert å etterfølge.

Adgang til å anvende verdiinndragning når et formuesgode er gjort utilgjengelig, vil bidra til å hindre at vellykkede handlinger for å skjule utbytte skal lønne seg. Innlandet politidistrikt understreker derfor viktigheten av at det bør gis best mulig adgang til verdiinndragning i den foreslåtte bestemmelsen om selvstendig inndragning.

2. Opprettelse av en ny inndragningsenhet

Arbeidsgruppen har i pkt. 12 konkludert med at det er behov for en egen enhet med ansvar for å håndheve de nye reglene om selvstendig inndragning. Det er videre foreslått at en slik enhet plasseres innunder Økokrim.

Innlandet politidistrikt støtter for så vidt arbeidsgruppens standpunkt om behovet for en inndragningsenhet slik det redegjøres for i rapporten, og med de oppgavene som beskrives. Men vi savner en nærmere drøfting av andre organisatoriske løsninger og tiltak for å oppnå ønsket effekt.

I forslaget argumenteres det innledningsvis for at opprettelsen av en egen inndragningsenhet vil være en organisatorisk endring som vil kunne være et *"...virkemiddel for å avhjelpe utfordringer knyttet til kultur, tradisjon og ressurstilgang"*.

Fra Innlandet politidistrikt sitt ståsted, så er manglende kompetanse og ressurser en fremtredende årsak til manglende inndragningsresultater i straffesakshåndteringen. Våre erfaringer samsvarer med funn i Politihøgskolens forskningsrapport hvor respondentene svarer at kompetanse og ressurser er de viktigste suksessfaktorene for å heve inndragningstallene¹.

Siden opprettelse og innføring av inndragningsspesialist i politidistriktene har man sammen med eksisterende inndragningsenhet i Økokrim løftet kompetansenivået, særlig for påtalemyndigheten og generalistmiljøene i politidistriktet. Enheten i Økokrim har fungert godt med støtte og bistand for vår inndragningsspesialist, og har tidvis også

¹ Politihøgskolen, *Inndragning: en satsing uten resultater? Hva fungerer og hva fungerer ikke?*, 2023.

kunnet bistå i saker av en viss størrelse. Med bakgrunn i blant annet foranstående erfaringer mener Innlandet politidistrikt at kun å ha en sentralisert enhet innunder Økokrim i beskjedne grad vil bidra til å påvirke kultur, tradisjon og ressurstilgang for de som etterforsker og påtaleavgjør saker som omhandler økonomisk kriminalitet, og annen profittmotivert kriminalitet. Politidistriktene har og vil fortsatt ha et større antall saker i sin portefølje.

Økokrim håndterer de alvorligste sakene innenfor økonomisk kriminalitet. Den store mengden saker etterforskes og påtaleavgjøres i politidistriktene. Saker som gjelder økonomisk kriminalitet utgjør en naturlig del av politidistriktenes straffesaksportefølje. Vi ser også en tendens til at politidistriktets avsnitt for økonomisk kriminalitet involveres i etterforskningen av annen alvorlig kriminalitet, herunder organisert kriminalitet.

For å oppnå en ønsket effekt med å styrke kompetanse, kapasitet og prioriteringer i politidistriktet, må førstelinjen av etterforskere og påtalejurister i generalistmiljøene styrkes med bistand, kompetansehevende tiltak og kapasitet.

Innlandet politidistrikt, som har et velfungerende avsnitt for bekjempelse av økonomisk kriminalitet, ser verdien av å styrke politidistriktene med egne robuste fagmiljøer for å etterleve dagens bestemmelser om inndragning. Det samme vil gjelde for god etterlevelse av de nye bestemmelsene om selvstendig inndragning. Vår oppfatning er at det vil gi en større effekt for både spesialist- og generalistmiljøene i politidistriktene. Det vil være lavere terskel for å søke støtte, få råd og bistand. Det vil også bli synligere for ledelsen med tanke på prioriteringer og krav til resultatoppnåelse.

3. Dissens fra Johansen om behovet for å vurdere en alternativ regel

Det er i pkt. 15 inntatt dissens fra Johansen, som ikke er behandlet nærmere av arbeidsgruppen.

I dissensen beskrives som en viktig årsak til de svake inndragningsresultatene at påtalemyndighetens ledere i politiet ikke anvender prioriteringskompetansen, med en følge at saksinntak og prioriteringer ikke samsvarer med riksadvokatens mål og prioriteringer og inndragningsresultatene uteblir.

Videre at påtalemyndigheten har vedvarende prioriteringskonflikter ved avgjørelsen av hvilke saker som skal få tildelt etterforskningsressursene. Dette er en gjenkjennelig beskrivelse. I en hverdag hvor kravene til kvalitet er høye og manglende kapasitet medfører harde prioriteringer, så er det ikke urimelig å stille spørsmål om ikke disse sakene vil kunne bli nedprioritert med tanke på inndragning av påtalefaglig etterforskningsleder og politifaglig etterforskningsleder.

Arbeidsgruppens forslag om innføring av bestemmelse om selvstendig inndragning i straffeloven, med påfølgende endringer i straffeprosessloven, støttes i utgangspunktet slik det er utformet og tenkt å ramme. Men som Johansen beskriver, så er den praktiske hverdagen i politiet og påtalemyndigheten allerede preget av en omfattende og rettslig komplisert hverdag. De foreslåtte lovendringene er nokså omfattende. Ulik status, rettigheter og skifte fra straffesak til sivil inndragningssak vil i en hverdag kunne bli krevende å praktisere. Krevende etterforskning med mange rettslige problemstillinger krever tid og ressurser.

Fra Innlandet politidistrikts ståsted og erfaring med håndteringen av inndragningsspørsmål, mener vi beskrivelsen av årsakene til manglende prioritering av inndragning er relevant. Forslaget om omvendt bevisbyrde vil kunne gjøre det lettere for

påtalemyndigheten å prioritere spørsmålet om inndragning i saker som omhandler inndragning av utbytte, samt igjen vil gi økte inndragningsresultater.

Resonnementet om at jo mindre arbeidskrevende en bestemmelse er for å oppnå resultater, jo større muligheter har bestemmelsen for å oppnå effekt gir mening. En regel med omvendt bevisbyrde etter mønster av straffeloven § 68 vil kunne bidra til dette.

Vi synes innspillet om at en justering av de strafferettslige inndragningsreglene også vil være hensiktsmessig for å oppnå formålet om bedre inndragningsresultater enn i dag. Forslaget bør utredes nærmere og arbeidsgruppens mandat bør utvides til også å omfatte utredning av regler om strafferettslig inndragning.

Med hilsen

Johan Martin Welhaven

Politiinspektør

Saksbehandler:

Øystein Magnus Grebstad Saglien

Spesialist inndragning

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Deres referanse:

Vår referanse:
24/215603 - 3

Sted, dato:
Oslo, 04.11.2024

Høringsvar fra Oslo politidistrikt- arbeidsgrupperapport om sivilrettslig inndragning av utbytte fra straffbare handlinger

1. Innledning

Oslo politidistrikt (OPD) viser til Politidirektoratets (POD) brev av 30. september 2024. OPD har blitt bedt om innspill til arbeidsgrupperapporten. Frist for OPD for innspill til POD er satt til 7. november 2024.

2. Oslo politidistrikt merknader

2.1 Innledning

OPD er enige i at det er ett betydelig samfunnsmessig problem at utbytte fra straffbare handlinger ikke inndras i den utstrekning det er grunnlag for. Vi deler også arbeidsgruppens forslag om at det for å avhjelpe disse svakhetene innføres en ny hjemmel for selvstendig inndragning av formuesgoder.

Arbeidsgruppen har levert ett hovedforslag og én dissens. For OPD blir derfor det avgjørende spørsmålet i hvilken grad de foreslåtte tilnærminger til selvstendig inndragning vil oppfylle målsettingen om å innføre sivilrettslig inndragning. Intensjonen er at dette i realiteten skal være en inndragning med lavere beviskrav og løsere tilknytning til et straffbart forhold, og hvor hensikten skal være effektivisere inndragningsinstituttet og forenkle muligheten for inndragning av utbytte fra straffbare handlinger.

Felles for begge forslagene er at arbeidsgruppen foreslår at reglene om selvstendig inndragning innføres i en strafferettslig modell. Dette innebærer at selvstendig inndragning skal skje etter reglene i straffeprosessloven, og ikke sivilprosessuelle regler. OPD er ikke uenig i denne tilnærmingen, men vil avslutningsvis knytte noen merknader

til det vi mener er svakheter med rapporten som vanskeliggjør den som et beslutningsdokument.

2.2 Merknader til de enkelte punktene i rapporten

Obligatorisk eller fakultativ inndragning – Pkt. 9.1.3

OPD er også enig med de vurderinger som gjøres av statsadvokat Johansen i forbindelse med dette spørsmålet. Det vises her til pkt. 15.5 i rapporten. Det er OPDs mening at selvstendig inndragning skal være obligatorisk og at det heller legges inn en sikkerhetsventil slik som nåværende straffelov § 67.

Triggerlovbrudd - Pkt. 9.1.4 og 15.7

Flertallet i arbeidsgruppen har anført at krav om triggerlovbrudd, eventuelt mistanke om dette, kan bidra til å målrettet inndragningsreglene mot det primære området som er alvorlig profittmotivert kriminalitet. Flertallet har også tatt til ordet for at det kan være en risiko for at krav om konkret mistanke eller domfellelse gjør at reglene om selvstendig inndragning ikke treffer primærområdet.

Statsadvokat Johansen synes derimot å argumentere for at det skal være en form for terskel før man benytte selvstendig inndragning. Det vises her til pkt. 15.7.

Etter OPD sitt syn bør argumentene som medfører økt inndragning være avgjørende, og reglene om selvstendig inndragning bør utformes generelt og gis et vidt anvendelsesområde.

Det er også viktig å huske at selvstendig inndragning er ment å komme i tillegg til de regler som allerede finnes for inndragning.

Mistanke om triggerlovbrudd vil gjøre at en eventuell ny lov ikke gir oss det handlingsrommet den er ment å gi. "Formålet med de nye reglene (er) særlig å ramme bakmenn (..)." Bakmennene vil ofte innrette seg på en måte som gjør at de unngår mistanke mot seg selv (..). Det er derfor hensiktsmessig å utforme reglene generelt.

Johnsen har identifisert gode tilfeller hvor politiet nettopp sliter i dag, og trenger lemping i reglene. På den ene siden får man veldig konkrete typetilfeller å forholde seg til, som gjør det lettere å bruke regelen og forstå når den er relevant. Dette er viktig for at loven skal bli brukt av både politiutdannede og jurister. Forslaget treffer problemstillinger vi har i dag, og dette kan endre seg, slik som kravet om "kriminell livsstil" i dagens § 68 – hvor de fleste kriminelle i dag er registrert med arbeid og inntekt – og hvor det er utfordrende å bevise den kriminelle livsstilen.

Beløpsgrense – pkt. 9.1.6

Når det gjelder beløpsgrense så er vi av samme oppfatning som flertallet. Selv om bestemmelsen er ment å ramme grov profittmotivert kriminalitet vil innføring av en beløpsgrense kunne ha utilsiktede uheldige konsekvenser.

Om beviskrav – Pkt. 9.2.1

For at arbeidsgruppens forslag skal bli tilstrekkelig effektivt, bør beviskravet i hovedforslaget legges på sannsynlighetsovervekt, ikke 'klar' sannsynlighetsovervekt.

I Høyesteretts avgjørelse inntatt i Rt-2006-466 avsnitt 23 uttales det bla. at:

"Lovlige midler er oftest enkelt å spore. Dersom den tiltalte ikke kan fremskaffe bevis som i en viss grad underbygger at utbyttet stammer fra lovlige kilder, må dette kunne være et bevismoment i den samlede vurderingen, jf. lignende betraktninger i Strandbakken, UskylDSPresumsjonen side 544 til 545"

OPD er av den oppfatning Høyesteretts uttalelse må kodifiseres i lovs form. Både i relasjon til heleri og hvitvaskingsbestemmelsen, men også i inndragningsbestemmelsene.

Omvendtbevisbyrde – pkt. 9.2.2

OPD mener hensynet bak de nye reglene som er særlig å ramme bakmenn, hvor bakmennene ofte vil innrette seg på en måte som gjør at de unngår mistanke mot seg selv, med tyngde taler for at det skal legges til grunn som en hovedregel om omvendt bevisbyrde ved selvstendig inndragning.

Verdiinndragning – pkt. 9-4

I likhet med statsadvokat Johansen mener OPD at det hersker betydelig tvil om den foreslåtte bestemmelsen om selvstendig inndragning som foreslått av i hovedforslaget vil bli det rettspolitiske virkemiddelet som effektivt kan benyttes til å inndra verdier fra gjenger og organiserte kriminelle.

Vår største bekymring er at slik bestemmelsen er foreslått begrenser se til formuesgoder (ting) og ikke gir mulighet til verdiinndragning slik som i straffeloven § 67.

Det kan synes som at flertallet er av den oppfatning av at et redusert beviskrav for om utbytte er oppnådd i utgangspunktet gjør gjenstandsinndragning tilstrekkelig. OPD er for så vidt enig lavere beviskrav vil kunne ha betydning i noen saker, men viser til at i mange inndragningssaker er imidlertid den praktiske problemstillingen utbyttets omfang, der beviskravet i dag allerede er sannsynlighetsovervekt, jf. straffeloven § 67 annet ledd annet punktum.

Flertallet foreslår riktig nok en meget snever mulighet for verdiinndragning i sitt forslag. I rapporten foreslås det en snever adgang for verdiinndragning. Det ene forslaget er generelt, men begrenses til 'hvis sterke grunner taler for det'. Forslag to begrenser verdiinndragning ytterligere, til kun å gjelde hvis hensynet til eier/andre taler for det. Kryptovaluta som er vanskelig å få tak i, er et eksempel hvor verdiinndragning ville vært aktuelt, og hvor arbeidsgruppens forslag to stenger helt for denne muligheten. Et annet eksempel er funn av verdier en siktet har vært i besittelse av tilbake i tid, som eksempelvis er solgt, og hvor verdiene ikke samsvarer med personens lovlige økonomi. Eksempelvis korrespondanse på siktedes mobil som viser videresalg av dyre klokker. En snever adgang for verdiinndragning vil gjøre det enda mer attraktivt å gjemme unna verdier, eller hvitvaske for å gjøre det vanskelig for politiet å vise til årsakssammenhengen som kreves for gjenstandsinndragning.

OPD ser derimot dette annerledes og mener at alle reelle hensyn taler for verdiinndragning slik dagens straffelov § 67 legger opp til med samme vekt som dagens § 67 og dermed støtter vi det som statsadvokat Johansen anfører i sin dissens om dette i pkt. 15.3.

Prosessuelle regler ved selvstendig inndragning av formuesgoder – pkt. 10 flg.

OPD er enig med at det foreslås regler som gjør det mulig å fremme kravet uten at noen er gjort til motpart, altså i tilfeller der eierforholdene er uklare eller holdes skjult.

Vi er også enig i arbeidsgruppens vurdering at det vil være riktig å forenkle saksbehandlingen i slike tilfeller.

OPD vil derimot frarådet å innføre det som tildes kan synes å være et nytt prosesssystem i forbindelse med selvstendig inndragning, men heller bygge videre på de regler som allerede finnes i straffe- og prosesslovgivningen.

Arbeidsgruppens forslag om ulike partsrettigheter ved strafferettslig vs. selvstendig inndragning, reglene for skifte av 'spor' mv. gjør den nye bestemmelsen komplisert og vanskelig, og dermed lite effektiv. Det foreslås minst mulig store forandringer, for at dette skal fungere i praksis.

En eventuell endring av lovverket vil medføre flere administrative og tekniske utfordringer, herunder oppdatering av datasystemer og personell. Det forutsettes at distriktene gjennom bevillinger settes i stand til å gjennomføre endringen.

Av pedagogiske grunner foreslås det at en eventuell bestemmelse om sivilrettslig inndragning får plass som en ny strl. § 67 a/b. Dette da regelen om utvidet inndragning, som ligner, allerede har plass i § 68.

OPD stiller seg positiv til forslagene om endring av strpl. §§ 224 og 226, med fokus på inndragning, og mener disse endringene bør tre i kraft uavhengig av resultatet for ny lovbestemmelse for selvstendig inndragning.

Om det er arbeidsgruppens lovforslag som blir gjeldende, mener Oslo pd at ovenstående endringer må utredes videre. Oslo pd stiller seg bak Peter Johansens dissens, og foreslår at fokuset legges på å utrede denne videre. Den er likere dagens ordlyd, og dermed lettere å forstå. Det foreslås derimot at listen med triggerlovbrudd ikke gjøres uttømmende, for å fange opp hvordan de kriminelle stadig endrer modus og fremgangsmåter.

Om egen inndragningsenhet – pkt. 12.2

I forlengelsen av det som er nevnt foran er ikke OPD uenige med arbeidsgruppens klare oppfatning av at det er behov for en egen enhet med ansvar for de nye reglene om selvstendig inndragning. Dette vil også ha en side til om regelverket utformes med et subsidiaritetsprinsipp, slik at selvstendig inndragning er sekundært til inndragning i forbindelse med straffeforfølgning, i kombinasjon med en fakultativ adgang til inndragning. Videre ser vi at det er naturlig å drøfte dette nærmere for det tilfellet også departementet er av den oppfatning at rapporten ikke helt svarer ut mandatet med tanke på Ruis konsept.

I tilknytning til første avsnitt; få personer i distriktene med relevant og praktisk erfaring som kan mene noe om rapporten, ønsker OPD å presisere viktigheten av robuste fagmiljøer i distriktene. POD har i sin internrevisjon 2023-2024 vist til stigende resultater på inndragning, grunnet innføringen av inndragningsspesialist, samt at kulturendringen som må til, vil ta tid. Inndragningsspesialisten utgjør kun én person. OPD stiller spørsmålet om ressursene ment for en egen inndragningsenhet, istedenfor spres på distriktene, slik at denne ene personen blir til eksempelvis blir til fem personer. På den måten får man en egen liten "inndragningsenhet" i hvert distrikt, fremfor å "gi opp" å snu kulturen i politiet.

3. Avsluttende bemerkninger

OPD er i utgangspunktet positive til de foreslåtte endringene da formålet er å få effektive og helhetlig regler om inndragning som også skal fange opp de typetilfeller som selvstendig inndragning er tiltenkt.

Vi er dessverre av den oppfatning at rapporten kunne vært grundigere, særlig med tanke på at dissensen ikke er tilstrekkelig drøftet, noe som igjen at rapporten ikke danner det solide beslutningsgrunnlaget som er nødvendig for at myndighetene/politikerne kan vedta effektivt lovverk på feltet.

Videre mener OPD som nevnt ovenfor at arbeidsgruppen synes å ha unnlatt å følge mandatet på følgende punkt:

«Arbeidsgruppen skal særskilt vurdere hvordan Ruis konsept for mulig lovregulering av sivilrettslig inndragning fra 2015, kan innføres i norsk rett.»

Når denne vurderingen ikke er gjort, er det slik vi ser det vanskelig for høringsinstansene å gi en god nok vurdering av de to alternativene (strafferettslig vs. forvaltningsrettslig) opp mot hverandre. Dette innebærer at OPD mener at departementet bør sørge for at det som ikke er tilstrekkelig belyst i rapporten, svares ut.

Når det gjelder de konkrete forslagene, hovedforslaget og dissensen, mener begge at det bør innføres nye regler som innebærer selvstendig inndragning. Skillet går på selve utformingen og utstrekning. Vi har allerede redegjort for at OPD mener at selvstendig inndragning også bør omfatte verdiinndragning og gjenstandsinndragning. Her viser vi til begrunnelsen som er gitt i rapporten på side 261 som vi slutter oss til.

OPD slutter seg også til vurderingene til statsadvokat Johansen om at nye bestemmelser i det vesentlige blir en del av verktøykassen og dermed forvaltes av politiadvokater. Det er godt kjent at politiadvokater arbeider i en allerede omfattende og rettslig komplisert hverdag, med et stort arbeidspress og samtidig med et tiltagende behov for å ramme enkelte kriminelle miljøer med inndragningsreaksjoner. Flertallet synes også å legge slike vurderinger til grunn i sine vurderinger av hvordan nye regler bør utformes.

Ved utformingen har derfor statsadvokat Johansen forsøkt å kombinere effektivitet og rettslig enkelhet i sitt forslag. OPD er enig i at disse hensynene må få både betydning ved utforming av inndragningsreglene, i tillegg til ved vurderingen av om det samlet sett er hensiktsmessig med et nytt sett med regler om etterforskningsprosessen, eller om dagens straffeprosesslov er tilstrekkelig også med sikte på selvstendig inndragning. OPD er av den oppfatning at nøkkelen til effektiv og dermed presumptivt mer inndragning ligger i å lage nye bestemmelser som er håndterbare for politiet.

Med hilsen

Beate Brinch Sand

Politiinspektør/leder felles enhet for påtale

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Saksbehandler:
Politiadvokat 2 Andreas Meeg-Bentzen

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 OSLO

Deres referanse:
24/215583-2

Vår referanse:
24/225901 - 2

Sted, dato:
Bergen, 15.11.2024

Svar fra Vest politidistrikt, høring - sivilrettslig inndragning av utbytte fra straffbare handlinger

Det vises til brev av 20.09.2024 fra Justis- og beredskapsdepartementet.

Brevet gjelder utsendelse på høring rapport av samme dato benevnt *Selvstendig inndragning av utbytte fra straffbare handlinger*, utarbeidet av en særskilt nedsatt arbeidsgruppe for departementet. Frist for høringssvar 15. november 2024.

Vest politidistrikt fremmer med dette sine merknader til høringen.

1. Oppsummering

Rapporten er omfattende og det vil føre for langt å gå i detaljer om de forslagene som drøftes.

Oppsummert er vi i dette høringssvaret opptatt av at å få frem hva vi mener er reelle utfordringer og barrierer som tradisjonelt har hindret inndragning i politidistriktet (punkt 1).

Vi er positiv til oppbygging av en sentral kompetanseenhet på området, men understreker samtidig at jobben må gjøres i distriktene (punkt 2). Distriktene må tilføres rett kompetanse for å løse oppgavene og det må dedikeres ressurser over tid til arbeidet.

I forhold til foreslåtte regelendringer, støtter vi forslaget som er inntatt under punkt 15 – dissensen fra Peter A. Johansen (punkt 3).

2. Regelendringene

Forslaget som er inntatt under punkt 15 – dissensen fra Peter A. Johansen, fremstår som et godt svar på de manglene som er identifisert i regelverket. Vi oppfatter det slik at endringen

som der foreslås, vil ivareta behovet for selvstendig inndragning innenfor de prosessuelle rammene som straffeprosessloven setter i tillegg til å bøte på andre mangler.

Vi vurderer at det vil være uheldig å innføre et regelverk som er kompliserende materielt og prosessuelt, tilsynelatende uten at det gir noe mer muligheter for inndragning enn alternativet som er skissert i punkt 15.

3. Premissene for arbeidsgruppens drøftelser – politiets kultur, eller rammevilkårene?

Fra punkt 1, Hovedinnhold – om hindringer for inndragning.:

Det er et betydelig samfunnsmessig problem at utbytte fra straffbare handlinger ikke inndras i den utstrekning det er grunnlag for. Årsakene til de svake resultatene på inndragningsområdet er sammensatte, og knytter seg i stor grad til forhold som blant annet kultur, kompetanse og ressursbruk. En del av årsaken synes imidlertid også å være svakheter ved gjeldende inndragningsregler.

Når begrepet kultur anvendes i denne relasjonen, er det en fare for at det etableres et inntrykk av at de ansatte i organisasjonen har fastlåste kulturelle mønstre som i seg selv er til hinder for god oppgaveløsning, her ved inndragning.

Vi ønsker å peke på risikoen for at en underkommuniserer politiets egentlige utfordringer, som består i en stadig økende ubalanse mellom prioriterte oppgaver og ressurser. Det er også en utfordring at politiet mangler spisskompetanse innen pengeporsetterforskning, økonomi og dataetterforskning. En kompetanse som må hentes utenfor politiet. Dette er type kompetanse som de kriminelle miljøene allerede benytter seg av for å skjule kriminaliteten (crime as a service). I tillegg kommer de tekniske og praktiske rammevilkårene for oppgaveløsningen, blant annet ved at saksbehandlingssystemer delvis oppleves som utidsmessige og delvis som begrensende for god oppgaveløsning.

De senere år har det vært gjennomført betydelige løft i norsk politi, med økt krav til kvalitet og effektivitet i straffesaksetterforskningen og politiets øvrige virksomhet. Blant annet er det gitt en stor mengde pålegg og instruksjoner fra høyere påtalemyndighet, Politidirektoratet mv.

Kompetanseheving har også hatt høy prioritet på en rekke områder.

Utviklingen har vært ønsket og kjærkommen for politi og påtalemyndighet, fordi de ansatte ønsker å levere produkter av høy kvalitet mest mulig effektivt. Vår påstand er at denne utviklingen både på kort og lang sikt fører til at politiet blir mer treffsikre i oppgaveløsningen.

På den annen side må en anerkjenne at kravene til høyere kvalitet (bedre ivaretagelse av de involvertes rettssikkerhet), økende krav til notoritet, ivaretagelse av parter i straffesaksbehandlingen mv har en kostnad. Det tar mer tid å løse oppgavene. Det samme gjelder for kompetanseheving. Når politiet bruker mer tid på kompetanseheving for den enkelte, så stjeler dette av tid som kunne vært brukt til saksproduksjon.

I tillegg kommer at god måloppnåelse tradisjonelt har vært knyttet opp mot målsettingen i straffeprosessloven § 226 bokstav a; å avgjøre spørsmålet om tiltale. Det er vår påstand at norsk politi generelt over tid har levert godt på de måltallene som har blitt satt.

På denne bakgrunnen vil Vest politidistrikt hevde at rot-årsaken til at norsk politi ikke har utnyttet potensialet for å inndra midler fra de kriminelle først og fremst handler om at organisasjonen ikke har vært godt nok rigget for å løse akkurat disse oppgavene. Dette handler blant annet dels om sentral målstyring med mulighet for målforskyvning, ressurser og kompetanse – herunder rett kompetanse.

4. Organisatoriske veivalg: prioritere sentralt organ – vil dette være tilstrekkelig?

I rapporten punkt 12 argumenteres det for at opprettelse av en egen inndragningsenhet kan være et virkemiddel for å avhjelpe utfordringer knyttet til kultur, tradisjon og ressurstilgang. Det er redegjort spesifikt for hvilke ressurser og hvilken kompetanse ansatte ved enheten bør ha. En drøfter også behovet for styrking av inndragningsarbeidet lokalt, i politidistriktene.

Vi er positive til at det etableres en sentral enhet som kan ivareta blant annet fagutvikling og kompetansedeling. Vi er også positive til at en har øremerket midler til inndragningsspesialist og inndragningsjurist i alle politidistrikt. Det er liten tvil om at disse tiltakene er egnet til å gi økt fokus på inndragning og kanskje redusere noen av barrierene for inndragning i praksis.

Vi ønsker samtidig å påpeke at et sentralt organ med høy kompetanse ikke i seg selv løser problemet. Et slikt organ gir rom for forvaltning av kunnskap om fag og metode og kan ivareta behovet for opplæring og utvikling, men det er ikke nok.

Det er etter vår vurdering viktig å ha med seg at jobben i stor grad må gjøres lokalt. Vi trenger robuste fagmiljøer lokalt. For eksempel kan vi handle mer proaktivt i forhold til inndragning ved bedre bruk av lokal etterretning. Ved bruk av kompetent og dedikert personell med systematisk tilnærming, kan vi velge de rette sakene. På denne måten kan vi avdekke saker med potensial for inndragning som ikke nødvendigvis blir anmeldt. Som eksempel vil vi nevne hvitvaskingsmeldingene som trolig har uutnyttet potensial.

Dagens realitet er vi i stor grad handler reaktivt, blant annet i forhold til saker som kan ha stort potensial for inndragning. Tradisjonelt har for eksempel etterretningsarbeid i stor grad vært innrettet mot narkotikakriminalitet. Alvorlig økonomisk og miljøkriminalitet eller kriminalitet begått i næringslivet generelt, har nok i større grad går under radaren.

I praksis er det stor risiko for at det ikke opprettes saker som kunne vært aktuelle og som kunne gitt resultater i forhold til inndragning. I tillegg er det fare for at de sakene som faktisk etterforskes, kommer så sent i gang at eventuelle verdier som kunne vært identifisert og sikret på et tidlig nok stadium, ikke lenger er tilgjengelige.

En viktig suksessfaktor er å ha kompetent personell også i distriktene. I tillegg til politiutdannete og påtalejurister, er det klart et behov for å ansette personell på et bredere grunnlag, med utdanning og arbeidserfaring som gir kompetanse til å manøvrere i de fagspesifikke utfordringene som ulike saker reiser. Som eksempel kan nevnes kompetanse innenfor økonomi, finans og næringsliv, kunnskap om dataverktøy/it-kunnskap osv.

Oppsummert mener vi at det er helt avgjørende at det bygges opp robuste fagmiljøer hos lokalt politi, som til en viss grad skjermes, og som også kan gi bistand og faglig støtte til de øvrige fagmiljøene i politidistriktet. For å klare dette må politiet ansette flere med utdanning og erfaring innen både økonomi og data, som jobber tverrfaglig sammen med påtalejurister og politiutdannende.

Med hilsen

Sylvia Myklebust

*Politiinspektør, seksjonsleder påtale
org.krim, øko og miljø*

Saksbehandler:

Linn Skaar Sætre, politiadvokat 2
Inndragningsspesialist påtale

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Høring - Arbeidsgrupperapport om sivilrettslig inndragning av utbytte fra straffbare handlinger

Det vises til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev av 20.09.24.

Innledning – hovedutfordringene i politidistriktet med tanke på inndragning

Sør-Vest pd ønsker mer effektiv inndragning. Det er flere forhold som må forbedres parallelt med et eventuelt supplerende lovverk.

Sør-Vest pd er enige med arbeidsgruppen og tidligere utredningsarbeider om at den primære årsaken til manglende inndragningsresultater ikke ligger i inndragningshjemlene, men i andre faktorer som kultur, kompetanse og ressursmangel.

Sør-Vest pd ser ellers som påpekt av arbeidsgruppen at det er nødvendig med robuste inndragningsmiljø i politidistriktene for å kunne arbeide effektivt med inndragningssaker. Gruppen skriver mye om å styrke Økokrim og inndragningsenheten, men Sør-Vest pd mener det er åpenbart at distriktene også må styrkes vesentlig på inndragningsfeltet og på etterforskningskapasitet for å oppnå ønsket effekt.

Vi viser ellers til PODs internrevisjon 2023/4 om at en meget viktig suksessfaktor med tanke på inndragning er ansettelse av lokale inndragningsspesialister. Det er nylig ansatt en inndragningsjurist i distriktet, som sammen med den erfarne inndragningsspesialisten trolig i seg selv vil øke muligheten for bedre resultater opp mot inndragning lokalt.

Sør-Vest pd viser også til vårt tidligere høringssvar fra 2021 tilknyttet NOU 2020: 10 Straffelovrådets utredning nr. 2 - Inndragning av utbytte fra gjengkriminalitet, som fortsatt har gyldighet:

"Påtalemyndigheten i politiet har en nøkkelrolle i inndragningsarbeidet, men har begrensede muligheter til å følge tett nok opp på grunn av stort sakspress. Når påtalejuristene har knapt med tid, vil det kunne svekke kvaliteten i inndragningsarbeidet. Utfordringer på ressursiden må ikke undervurderes, når man skal vurdere til dels tidkrevende inndragningsarbeid. Ressursutfordringer avhjelpes ikke med lovendringer i inndragningsbestemmelsene. Lav kompetanse og ressursmangel er gjensidig forsterkende faktorer, som hindrer effektiv bruk av regelverket."

Bemerkninger til forslag om endring av gjeldende regler om inndragning

Sør-Vest pd er enig med arbeidsgruppen i at dagens regelverk om inndragning i all hovedsak er bra.

Sør-Vest politidistrikt er enig i de fleste forslagene til endringer i gjeldende regelverk og særlig fremheves tillegget i straffeprosessloven § 224 og § 226 inntatt på s. 256. Det er viktig at ordet "inndragning" fremgår uttrykkelig av bestemmelsene.

Vurdering av forslag om regler om selvstendig inndragning

Sør-Vest pd støtter arbeidsgruppens begrunnelse for selvstendig inndragning på s. 10 i rapporten:

"Hjemmelen skal gjøre det mulig å inndra formuesgoder som anses å være utbytte fra straffbare handlinger, uten at dette knyttes til et konkret straffbart forhold. Arbeidsgruppens analyse av behovet for regelendringer tilsier at den nye inndragningshjemmelen bør gjennomføres innenfor det eksisterende systemet i norsk rett, snarere enn ved en større omveltning. Som følge av dette foreslår arbeidsgruppen at reglene om selvstendig inndragning innføres i en strafferettslig modell"

Politidistriktet ser som arbeidsgruppen at selv ved bruk av heleri- og hvitvaskingsbestemmelsene, kan noen saker med formentlig utbytte være krevende. Det er derfor behov for lovendringer / justeringer for mer effektiv inndragning.

Sør-Vest pd tiltrer at det vil være bedre ressursutnyttelse å effektivisere inndragningsinstituttet innenfor en strafferettslig modell, enn ved ren sivilrettslig inndragning, jf. rapporten kap. 7. Politidistriktet er videre enig i at det fortsatt er strafferettslig inndragning som er hovedregelen, og at selvstendig inndragning benyttes subsidiært, jf. pkt. 9.1.2.

Forslaget til selvstendig inndragning fra arbeidsgruppen er meget grundig og solid forankret, og det er tatt høyde både for enkelhet og rettssikkerhet. Reglene fremstår kanskje likevel noe teoretiske og vanskelige å anvende i det praktiske liv. Sør-Vest pd mener det kunne vært hensiktsmessig at en etterforsker med bred praktisk erfaring fra inndragningsarbeid i et politidistrikt var tilknyttet arbeidsgruppen. I tillegg reiser reglene flere bevismessig vanskelige spørsmål, og å komme i mål med selvstendig inndragning slik det er skissert kan være arbeidskrevende.

Det knytter seg fra politidistriktets side noe usikkerhet vedrørende om inndragning blir mer effektivt med de foreslåtte reglene. Vi mener likevel at selvstendig inndragning er et godt supplement i noen av tilfellene der det ikke er grunnlag for inndragning innenfor rammene av en ordinær straffesak. Som et meget praktisk eksempel nevnes der politiet ved ransaking finner narkotika og kontanter, det ikke kan bevises salg av narkotika og det ut fra faktum heller ikke kan konstateres straffeskyld for heleri.

Vedrørende beviskravet i ny straffelov § 68a, inntatt på s. 255, er politidistriktet av den oppfatning at alminnelig sannsynlighetsovervekt er tilstrekkelig og også nødvendig av hensyn til effektiviteten og hovedformålet med selvstendig inndragning. Rettssikkerhetsgarantier anses å være ivaretatt ved politi og påtalemyndighets objektivitetsplikt, at kravet skal behandles i retten og at domstolen slik det foreslås har ansvar for sakens opplysning etter straffeprosessloven § 294.

Andre mulige endringer av gjeldende regelverk – mulig utenfor mandatet

Straffeloven § 71

Selv om det muligens er utenfor arbeidsgruppens mandat bemerkes at Sør-Vest pd slutter seg til dissens fra arbeidsgruppens medlem Johansen opp mot nødvendighet av å utrede mulighet for ending av straffeloven § 71 bort fra en pro rata-inndragning, inntatt på s. 262 i rapporten.

Straffeprosesslovens regler om beslag og heftelse – behov for forenkling

Som det fremgår av arbeidsgruppens rapport s. 10 vil utredning av sikring av inndragningskrav bli besvart i en separat rapport. Sør-Vest pd vil likevel inngi noen bemerkninger til beslag og heftelse, da det får betydning for innretning av en etterforskning og effektiviteten av inndragning.

Det fremkommer av Rogaland statsadvokatembeters Inndragningsundersøkelse av 2023 at politiet i initialfasen av sak har fokus på å sikre verdier. I den senere etterforskningen er fokuset mindre, tidvis fraværende. Resultatet blir at "det vi fant" i en innledende fase er det som blir påstått inndratt i en hovedforhandling eller ved utstedelse av et forelegg. Dette samsvarer i alle høyeste grad også med utfordringer politidistriktets inndragningsspesialist ser. Forenkling av regelverk rundt beslag og heftelse kan i noen grad avbøte på dette.

Skillet mellom verdiinndragning og gjenstandsinndragning og beslag og heftelse kan være komplisert å forholde seg til. Reglene rundt heftelse kan forenkles for eksempel ved at domstolsbehandling etter straffeprosessloven § 219 skal skje skriftlig. Det kan også reises spørsmål om det bør utredes om heftelse bør behandles mer likt beslag i sikringsfasen. Eksempelvis at det kun er dersom det kreves, at spørsmål om opprettholdelse av heftelse sendes til retten for behandling. Politidistriktet ser selvsagt at det er en mer direkte tilknytning til det straffbare forhold dersom det er grunnlag for beslag. En persons rettigheter opp mot en heftelse må være mer omfattende. Det bør etter vår oppfatning likevel vurderes om det er rom for å utrede om det bør foretas noen justeringer.

Ved en eventuell implementering av bestemmelser om selvstendig inndragning

Overordnet påtalemyndighets kontroll og tilsyn

Dersom det innføres regler om selvstendig inndragning er det etter politidistriktets vurdering viktig at overordnet påtalemyndighet i en periode behandler alle saker, selv om politiet har kompetanse. Dette for å sikre likebehandling av sakene og også ha mulighet for en reell vurdering av reglenes anvendelighet og oppfylle sitt opplæringsansvar overfor politijurister.

Om implementering og oppdatering av politiets saksbehandlingssystem (BL) mv.

Dersom nye lovhemler innføres må det følge med en plan for implementering. Politiets straffesaksystemer må også være tilpasset fra tidspunktet reglene om selvstendig inndragning skal anvendes. I motsatt fall kan systemene i seg selv utgjøre en praktisk hindring for at reglene blir benyttet.